

No 15
1 9 3 5
30 s.

Haitse Hodu.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kol.-ltm. A. Balder, telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti

Kuulutuste hinnad: a üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise- mised 60 kr.

Nr. 15

1935

SISUKORD:

Kaas foto N. Nylander.

R. Stokeby: Eestlase vabadussõjajael- seid võitlusi.

A. Kask: Vesi, õhk, päike.

— Kas loojub lääne tsivilisatsioon?

A. Simon: Abessiinia.

— Eesti laskesporti tase maailma- klassis.

J. Kõg: Õhukallaletung ei hävita linnu.

O. K.: Kaitseliitlane kaitsel.

H. N.: Kehalisist ja vaimseist nõudeist lennuteenistusse kõlvulisuse suhtes.

A. Säärts: Ruhno.

— Neli põlve.

ARSENAL

TALLINNAS, SUUR KARJAMAA T. 1.

TELEFONID: linnast Arsenali keskjaama: 426-86,
Arsenali keskjaamast: 3-01 ja 3-63.

VALMISTAB:

uusi vaba- ja täpsuspüsse inglise ja vene padrunile ja üksikuid vintraudu neile; uuemat tüüpi väikekaliibrilisi täpsuspüsse;

dioptersihikuid, harilikke ja Lyman-tüübilisi; täpsuspüstoleid;

rõngas- ja tulp-kirpe ja kirbu-aluseid;

püssi kontrollabinõusid: õõne kaliibri mõõtmispulki, kontrollpadroneid, kuulide kalibreerimise abinõusid jne.;

püssi puhastusabinõusid: vardaid, nõhiseid, õlitoose jne.

Jaapani vintpüsside ümberõõgamine inglise padrunile.

Harilikele inglise vintpüssidele täpsusraudade pealemonteerimine.

Relvade parandamine ja oksüdeerimine (mustamine).

Gaasikaitsetorbikute (-maskide) valmistamine kaitsväe nõuete kohaselt.

Nikeldamine, oksüdeerimine, elektrotehnilised tööd.

Vasevalu kuni 100 kg ja malmivalu kuni 500 kg tükk.

Mootori osade, hammasrataste, lekaalide ja šabloonide valmistamine.

Müük ka järelmaksu peale kuni kuus kuud, ametiasutuste või juriidiliste isikute vastutusel või pangaga garantii vastu.

HINNAKIRI TASUTA.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 15

Tallinnas, neljapäeval, 15. augustil 1935

XI aastakäik

Eestlase vabadussõjaseelseid võitlusi

ÄRKAMISAE G

Me pole seni suutnud oma reaalsuutluse kasutada kõiki eesti rahva viimase kolmveerandsajandi võitluste tulemusi. Aeg pole olnud küll selleks lühike, aga tegurid on ikka lükanud need üritused tulevastele päevadele. Mida kiiremini investeerime need „rahvuslikud kapitalid“ tänapäeva ellu, seda kindlajoonelisemaks ja oma semaks muutuvad meie rahvuslikud eluavaldused.

Üks vigaseid väiteid on see, nagu oleksime saavutanud oma iseseisvuse liiga ruttu ja liiga järsku. Oleme seda lausunud rõhutatud meeleoludes, küsimata endalt, kui õige see on. Eesti rahvas on lühikese aja jooksul teinud läbi Vene riigi rahvaste kontserdis suurema arengutee kui ei ükski tema naabreist.

Vene märtsirevolutsiooniaegne eesti talupoeg ei olnud see, mis ta oli Pühajärve ja Mahtra „sõdade“ aegu; eesti intelligents ei asunud enam Jannseni ega ka Jakobsoni aegsel tasemel. Eesti rahva majandus- ja vaimuelu oli teinud hiigla arengu kuue aastakümne nega. Eesti rahvast on juhtinud kogu aja mingi sise mine printsip ja ta on endale jäänud truuks ja võitnud.

Õnnetud pärisorjusest vabastamise seadused 1816. ja 1819. a. kutsusid esile lindpriiuse sotsiaalse kriisi, mis avaldusid Pühajärve „sõjas“, massilises vene usku siirdumises, Mahtra „sõjas“ ja hiljem väljarändamises. Juba see paneb tunnustama eesti rahva tervet elujõudu, tegutsemistahet ja oskust oma loomuliku õiguse eest pidada võitlust. Lindpriiuse kriisi avaldused olid küllalt nii tugevad ja ähvardavad, et Baltimaid valitsev aadel oli sunnitud 1849. a., 1856. ja 1860. a. esinema põhjalike agraarreformidega. Need kolm seadust panid aluse Eesti iseseisva taluperemeeste klassile. Edaspidi saavad rippumatud talud rahvusliku võitluse baasiks, neist said sõdurite depood ja nad maksid palka oma tõusvale intelligentsile.

1866. a. vallaomavalitsuse seadus lõi maal mõisnik-kest rippumatud vallakogukonnad. Paarikümne aasta

jooksul sai lindpriist eesti talupojast hästi organiseeritud ja majanduslikult iseseisev võimas pärisperemeeste seisus. Siit arendati võitlust ka muudele aladele.

Selle järele tõuseb silmapiirile C. R. Jakobson, kes koostas edaspidise rahvusliku võitluse programmi. Jakobsoni me ei saa vaadelda kui ainult „Sakala“ toimetajat. Ta oli mingi meie ja tolle aja poliitilise elu kehastus, kelle missiooniks sai seada üles tähised ja rajada võiduteed nende suunas. Uhked olid ajad, mil lal ta tõstis tuletunglana üles rahvusliku võitluslipu ja alarmeris kogu rahva sihiteadlikuks võitluseks.

Rahvuslik programm haaras nüüd hoopis laiemaid alasid: kooli, kirikut, kohut, omavalitsust ja geopolitiiliselt isegi kogu eestlastega asustatud maa-ala. Neil ajal pandi alused rahvuslikele suurüritustele, nagu Eesti Aleksandri koolile, Eesti Kirjameeste Seltsile, üldlaulupidudele, „Linda“ kaubalaeva seltsile j. m. Eesti talupoeg oli vaevu suutnud öiendada taludeostu vahekorrad mõisnikega, oli loonud „oma“ kodu, ja sedagi enamuses alles Lõuna-Eestis, kui ta juba asub võitlusse rahvusliku kultuuri ja poliitiliste õiguste eest.

Me ei tunne teist ajaloolist rahvast, kes nii kiires tempos ja nii hoogsasti on suutnud vallutada positsioone oma võiduteel. Mitte-midagi-ütlev teoori ostab noorurina talu, korraldab omavalitsuse algraku — valla — siis siirdub rahvusliku kultuuri aladele ja ta ei kannu veel halli peadki, kui teostab kogu rahvuse poliitilist programmi! Aastad 1860—1880 ei ole vähem tähtsad vabadussõjaseegseist jõupingutusist Eesti rahva elus.

Sajandite kestes on meil olnud tegemist kahe võimsa teguriga Baltimail. Need olid balti feodaalkorra teostajad — balti aadel ja riigivõim. Need jõud olid formaalselt oma vahel liidus, toetasid üksteist, aga sisuliselt vaenlased; nende jõudude omava-

helised suhted on Eesti rahva saatusele olnud mää-
ravalt tähtsad.

C. R. Jakobson saab sellest aru esimesena ja rajab-
ki oma võitluse taktika nende jõudude vaenulisele
vahekorrale. Tema programmi kohaselt tuleb vene
riigivõimu abil vallutada balti saksluse kantsid, koolist
kõrvaldada kiriku mõju, saksa keele esikoht maaomava-
litsuses. Rüütelkonna maapäeval kasseerida nende ainu-
õigus ja tühistada nende muud sajandeid säilinud
prerogatiivid.

See partei, mille Jakobson loob, oli sisult agraar-
partei, aga vormilt ja võitlustaktikalt venesõbraline
vool Eestis. Kuna ta püüdis oma sihte saavutada
riigi keskviimu abil, siit sugenesidki mitmed saatkon-
nad keisri ja muude vene kõrgemate võimude juure,
kellelt paluti reforme senisesse balti olude sissesse
õhkkonda. Olnuks balti aadel tasalülitatud, siis pida-
nuks Eesti rahvas ka venelastele kui nõrgemale pöörma
selja ja minema ise oma rahvuslikku teed. Oma uusu-
se ja Eestis valitsevate olude vaenulikkuse tõttu sugeneb
temale kohe vastupartei J. Hurda juhtimisel, kes arvas,
et aadli arm ja tavaline ühiskondlik evolutsioon vii-
vad samale sihile vene riigivõimu kaasabit. Ole-
muselt olid ju mõlemad parteid rahvuslikud. Erinesid
ainult taktikas. Hilisem ajalugu tunnistas Jakobsoni
õigeks. Õigeks seepärast, et see oli praktiline ja ba-
seerus kogu rahvale. Tema õigusjärglasena tegutses
iseseisvas Eestis agraarpartei.

J. Hurda mõttesuunast kujunes kristlik-rahvaera-
kond.

Mainitud suurürituste tõttu nimetati hiljem need
ajad ärkamisajaks, eesti rahva teadliku kultuuri ja po-
liitika sünniajaks.

Ärkamisaeg kui niisugune oli õieti vaid Eesti rah-
va vaimse ja teadliku võitluse algus. Pigemini ette-
valmistus sellele. Siis tõsteti üles maa ja rahva saa-
tust määravad küsimused, anti nendele süsteem, loodi
kindel programm ja tehti ka esimesed üritused nende
taotlemiseks.

Tolle aja selged üritused jäid juhtivaiks ka hilise-
maile aastakümneile. Kuna seda ei suudetud teostada
nii ruttu, siis realiseeriti selle olulisemad osad alles
1917. a. 30. märtsi ajutise maaomavalitsuse seadusega.
Näiteks: kooli, kohtu keele ja Lõuna-Eesti ala Põhja-
Eestiga ühendamisega.

V e n e s t a m i s a e g kestis tegelikult senaator Ma-
naseni Baltimaade revisjonist 1883. a. kuni 1905. a.
revolutsioonini. Jällegi umbes kaks aastakümnet.

Vähemusrahvuste küsimus oli Venes saanud kül-
lalt eluliseks. Panslavistlikult häälestatud keiser tah-
tis lahendada seda küsimust ühel hoobil seega, et kõik
vähemusrahvad sulatada slaavlusse. Eestiski reorgani-
seeriti koolid, kohtud ja halduskord. Vene keelele ja
meelele avati laiad sissetungivõimalused.

Meil on venestusaega seni hinnatud väga eitavalt.
Ta nagu olnuks mingi senise kultuurielu väljasureta-
mise aeg. Ärkamisajal tekkinud üldrahvuslikud ette-
võtted lähevad üksteise järele pankrotti. Aleksandri
koolist sai venekeelne linnakool, Eesti Kirjameeste
Selts ja „Linda“ laevaselts sulgevad ukSED, koolielu lä-

heb tagurpidi, trükisõnale seatakse ette kitsad tsensuu-
rivärvad, öitseb salakaebus ja venevõimudele meeldi-
dapüüdmine. Suur hulk kallilt ostetud talusid läheb
majandusliku kriisi tõttu haamri alla.

See kõik kujundas selle ajastu tagapõhjale tume-
dad värvid. Rahvuslik elu näis Zinovjevi ja Šahhovskoi
päevil hoopis jäävat seisma.

Tõeliselt langes venestusajale raske majanduslik
kriisiaeg, siis ärkamisaegsele Eesti rahva ülepingtonatud
jõudlemisele järgnev puhkeaeg — vaikus. Avalikust
tegevusest kaovad juhtivad jõud ja nende epigoonid ei
suuda midagi peale oma ette nokitsemise ja omavahe-
liste pisiarvete õiendamise.

Küllalt tähtsaks osutus aga sel ajastul Eesti rahva
mentaliteedi ümberkujunemine. Koolides valitseva
saksa keele tõttu pääsis eestlane seni lähedale ainult
saksa kultuurile, ja nii ta pidi kiitma heaks ja alistuma
balti saksluse vaimule. Suurem osa tolleaegseid eesti
haritlasi muutus kadakaiks ja nii nad kadusid jäljetult
nende kultuurikesa väetusaineks.

Venestus toob siia saksa keelele vastukaaluks
vene keele ja loob enam-vähem ühtluskooli. Nii pääseb
keskhariduse juure rohkem eesti noori. Nad saavad
germaani ja slaavi kultuuride vahel ka rohkem tegelda
oma rahvuslike küsimustega. Hoopis erinev ida maa-
ilm sundis meidki võtma seniseid balti olusid kriitili-
selt, ilma et oleksime sulanud venelaste hulka.

Nii tõuseb venestusajast iseseisva eesti intelligents,
mis saksa ajal ei olnud võimalik. Kuivõrd oli juba
saksa noorsugu balti oludele kohaldatud reaktsiooniline,
sedavõrd oli vene intelligents liberaalne ja salliv.
Kui ärkamisaja rahvusliku tegevuse kandepinnaks oli
külakoolmeister ja taluperemees, siis venestusaja
lõpu sündmusi kandis juba eesti haritlaste klass.

Pealegi vabrikutööstuse tõusu tõttu kuhjub linna-
desse küllalt puht-eesti ollust, kes varsti võtab tähtsa
osa rahvuslikest üritustest enda kanda. Nii linna kui ka
maale asub pikkamööda tihe pisiseltside võrk. Need,
olguigi veel algelised, koondavad oma ümber kandvama
osa rahvastikust ja nende seltsikeste varjul kogutakse
ja arendatakse rahvuslikku jõudu, mis suruti alla varem
haagi- ja sillakohtunike ning saksa pastorite poolt.

Lõppeks omavahelises võitluses eestlaste oma-
meelseks kasvatamiseks loovutas kumbki pool, nii
saksa kui vene, meile mõnegi positsiooni, mis olnuks loo-
tusetu varematal aegadel. Need kaks ajajärku olid meie
ühiskondliku elu esimesi tõuse ja mõõne.

XX sajandi aluks on kujunenud koguke eesti
intelligentsi, kes tõstab lipule Jakobsoni surmaga kat-
kestatud sihid. See intelligents oli juba vaba balti
saksa kultuuri kui ka kiriku moraalitsevast mõjust.
Nad tunnistavad omaks ärkamisaja programmi, heida-
vad kõrvale jumalameelepärase ja keisrile kuuleka
venestusaegse taktika. Nihutavad oma tegevuse majan-
duslikule pinnale ja hakkavad olupoliitikuina kujundama
 uut ajastut. Selle uue ideestiku etteotsa astub noor
õigusteadlane K. Päts. 10. november 1910. a., millal
ilmus tema „Teatajast“ esinumber, märgib uue ajastu
algust.

1901. a. algab sootuks isesugune peatükk meie

Rukkilõikus Lõuna-Eestis

uusimas ajaloos. Juba hakkab realiseeruma. Rahvusliku võitluse peastaab asub oma seniseist ärkamisaegseist linnust — Viljandist ja Tartust — Tallinna. Siin leiab meie teise ärkamisaja juhi, K. Pätsi, tegevus mitmekesise ja laialdase kõlapinna.

Kehva Põhja-Eesti talupoeg oli jäänud kaugele maha Lõuna-Eesti jõukaist taluperemeestest. Seal oli linn ja maa irdunud kumbki oma ette; siin olid veel maalt linnavalgunud rahvastiku sidemed küllalt tihedad ja huvid ühtlased kodutaludega. Selle tõttu kujundas linna väikekodanlus maarahvaga ühise võitlusrinde. Samuti veel külast täiesti võõrdumata oli linna vabriku eestisoost töölikond. Niisama tihedad olid linna eesti intelligentsi sidemed maaga.

Venestusaeg oli sisult murdnud vaid balti saakluse selgroo haldusalal. Majanduslikult jäi ta niisama tugevaks ja talurahva kulul püsisid paljudki eesõigused. Mõisad ekspluateerisid maaproletariaati halastamatult. Maanappus tõstis paiguti üles uue agraarreformi vajaduse; koolid olid esimesest õppeaastast alates surutud vene keele ja meele alla. Rahvuslik vaim hingas vaid karskusseltsides ja põllumeeste ühinguis

põranda all; eesti intelligents oli lülitatud välja kodumaa teenistusest nii haldus- kui ka kiriku ja kooli alal. Eesti rahvuslik eneseavaldus sarnastati nii sakslaste kui ka venelaste poolt riigipärandamisega. Eestlane võis kodumaal saada peale taluomaniku lihttööliseks, külakoolmeistriks, advokaadiks või arstiks. Kohtuni ja administratsioonini küündisid üksikud. Seejuures püüdis keskvoim rakendada oma sisepoliitikas Austria-Ungari saatuslikku süsteemi — eri rahvused ajada omavahel tülli ja valitseda väikerahvaid nende intriigide abil.

Need printsiihid olid kõik eestlasile ammu läbi paistvad. Oli vaja koondada jõud löögiandmiseks mõlemale, nii balti aadlile kui ka vene riigivõimule. Selleks leidis liitlasi juba arenevailt sotsialistidelt ja vene vabameelselt intelligentsilt 1904. a. Tallinna linna omavalitsuse vallutamine toimubki nende tegurite kaasabil.

Kui ärkamisaeg lõppis masendava venestusajaga, siis uus tõusuaeg, n.-n. teine ärkamine 1900.—1905. a., viis avaliku revolutsioonini, mis sai võimsaks eelmürinaks Eesti iseseisvumise protsessile.

R. Stokeby.

Narva-Jõesuu

VESI, ÕHK, PÄIKE

Eestis rida ilusaid kuurorte, kus suvitab hulgaliselt välismaalasi. Kuurordid tähtsaks tegureiks rahvamajanduses.

Kogu maailmas on miljoneid ja miljoneid inimesi, kes seavad endile igal kevadel küsimuse: „Kuhu minna suvitama?“ Just kevadel, sest siis annab kogu aastane pingutus end kõige teravamini tunda väsimuse ja roidumuse näol.

Linlane on kaotanud kontakti loodusega. Alatine rühk, kiirenev elutempo ja sunnitud elamine kaugel loodusest ja selle eluavaldused on vajutanud pitseri linlasele. Maa- ja linnaelanikku üksteisega kõrvutades leiame alles, mida annab meile loodus ja mida röövib meilt moodne masinaajajärgu elu.

Ainukeseks lohutuseks ja karastuseks linlase hallis ja tolmuses elus on iga-aastane suvepuhkus. Selle õigesti ja kasulikult veetmine annab talle energiat kogu

aastaks, kaotab selle alatise samasuse, mis nürbib inimese vaimu, ilma et me seda märkaksime.

Meie oludes ei saa olla juttu suvepuhkuse veetmisest reisisid mööda looduslikult kauneid maid. Esiteks nõuab see suuri kulusid, mida võivad kanda vaid üksikud, ja teiseks on eestlane selleks veel küllalt tagasihoidlik. Tal on ikka ja alati vaja armast kodust, mida ta võõra rahva hulgas ei saa iialgi tunda. Ta on liialt kasvanud oma maa ja rahva külge, et sellest viibida eemal, tundmata koduigatsust.

Eestis on kare põhjamaine kliima, mis vahest suvitamiseks ei ole kõige soodsam. Kuid seevastu omab meie maa niipalju voorusi ja karsket põhjamaa ilu, et kuulsus sellest on kandunud kaugele üle kodumaa piiride. Igal aastal võtavad meie suvituskohtade ja kuurordid vastu tuhandeid välismaalasi, kes on tulnud siia otsima puhkust ja rahu. Suureks vooruseks meie maale ja suvituskohtadele on asjaolu, et siin saab puhata sõna otseses mõttes. Siia valguvad peamiselt need inimesed, kes vajavad puhkust ega vaja lõbustusi, nagu pakuvad seda suurriikide kuulsad suvituskohad. Sageli on need odavad ja mõttetud ajaviited, mis pigem kurnavad suvitajat rohkem kui loodus teda suudab kosutada.

Peatume ligemalt meie suvituskohtade ja kuurordide juures, millel on laialdane kuulsus välismaal.

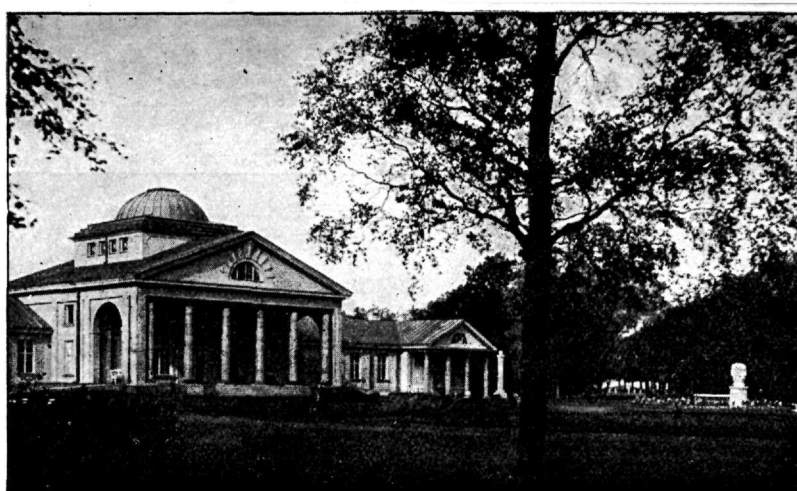
Pärnu supelrand

Meie vanimaks kuurordiks on Haapsalu. 1925. a. suvel pühitses ta oma suvituskoha saja aasta juubelit. Linn ise on pärit 1228. aastast, millal rajati loss ühes doomkirikuga mõõgavendade ordu magister Volquin Schenke von Winterstaedti poolt. Loss ehitati Saaremaa piiskoppide asupaigaks. Linna ehitamisega lossi ümber tehti tegelikult algust piiskop Hermann von Buxhoevdeni ajal 1279. a. paigu.

Möödunud sajandi algul hakkas Haapsalu muda ravivahendina tarvitama kauaaegne Lääne maakonna arst dr. med. Karl Abraham Hunnius. Ehitati vastavad ravilad ja muda sai oma tervendava mõjuga kiiresti kuulsaks. Aastakümnete vältel käis siin end ravimas hulk Vene aadlikke ja suurnikke. Isegi keisreid ja nende perekondi käis siin suvitamas.

Nüüd suvitab iga aasta Haapsalus terve rida jõukaid välismaalasi, kes kõik on jäänud rahule nii raviga kui ka kuurordiga, ja paljud neist pöörduvad järg-

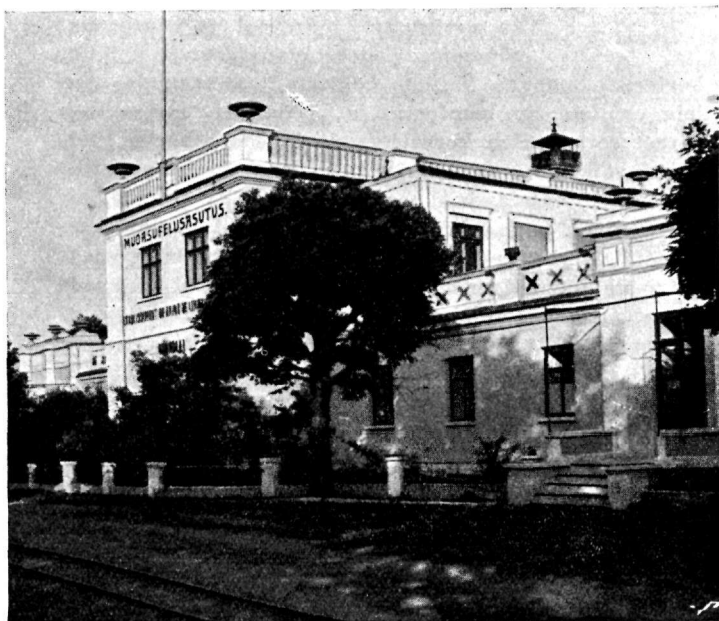
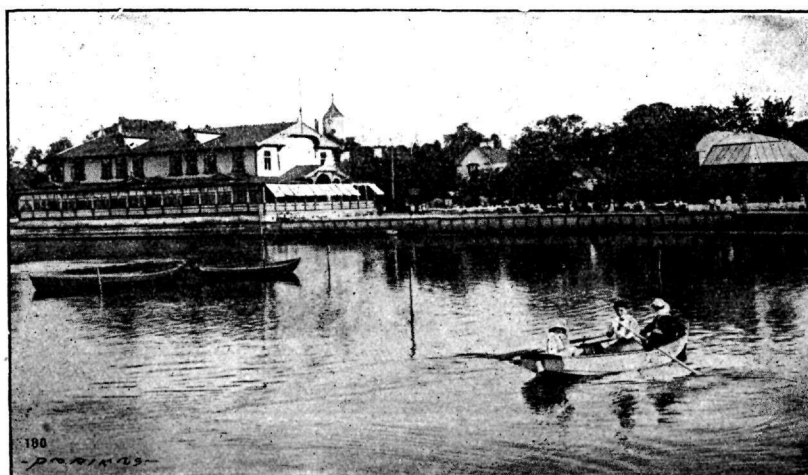
Pärnu mudaravila

meelitades haigeid ja puhkust otsijaid ligi oma ilusa asukohaga, maheda kliimaga, puhta õhuga ja tervis-mudaga. Pärast maailmasõda hakkas linnavalitsus panema erilist rõhku kaunile ümbrusele ja nüüd võib Pärnut pidada kauneimate parkidega ja puisteedega suvituskohaks Eestis. Merevesi on seal haruldaselt soe; kesksuvel kõigub selle temperatuur alatiselt 26° C ümber. Rand on avar, pehmeliivaline ja sile ning varjatud põlise pargiga külmade tuulte eest.

Idapoolseimaks suvituskohaks Eestis on Narva-Jõesuu, mis asub 13 km kaugusel Narvast. Ka Narva-Jõesuul on pikk ajalugu seljataga. Esimesed suvilad ehitati omaaegse linnaeape A. F. Hahni algatusel 1874. aastal. Kiiresti hakkas rajatud kuurort kasvama ja vene ajal ulatus Narva-Jõesuus suvitajate arv 10.000 inimeseni. Pärast sõda langes see poole võrra. Viimasel ajal on selles arvus märgata tõusu-tendentsi. Narva-Jõesuu suvituskoha kiirele arengule aitas kaasa looduslikult ilus mererand, tihe okaspuumets ümbruses ja idüllilised pargid ja metsateed. Eesti kuurortidest omab Narva-Jõesuu parima ja puhtaima mereranna. Kilomeetrite pikkune valge, puhas, laineist kõvaks uhutud liivarand. Rannaliiv on äärmiselt puhas ja kivideta.

Erikoha meie kuurortide seas omab Saaremaa linn Kuressaare. Täie õigusega võib seda nimetada puhtaima õhuga kuurordiks kogu Eestis. Igast küljest ümbritsev meri tõrjub tagasi kõik pisilased ja hävitab tolmu. Esmakordselt Kuressaare sattunud suurmaalast köidab kohe õhu imeline selgus, haruldaselt selge sinine taevas ja helendav päike, mille tervendavaid kiiri ei takista ükski tolmukübe. Välismaalasist suvitajaid

Haapsalu mudaravila

Kuressaare mudaravila

misel aastal tagasi, tuues kaasa uusi suvitajaid oma sõprade ja tuttavate hulgast.

Vanuselt teisele kohale tuleb Pärnu kuurort. Ka tema kui supelkoha iga ulatub ligemale 100 aastale, kuna linn ise kuulub vanimate linnade hulka Eestis. Ta asutati 13. sajandil kaksiklinnana, n.-n. Vana- ja Uus-Pärnuna. Vana-Pärnu asutas piiskop Heinrich 1241. a. ja Uus-Pärnu Saksa ordu 1265. a. Linnad olid alatiselt sõjajalal, piiskoppide ja ordu vaheliste võitluste tõttu, ja hävitasid üksteist. 16. sajandil keelis Poola kuningas Sigismund III Vana-Pärnu restaureerimise, kartes linnas temale vaenulisele Rootsi riigile toetuspunkti. Siis hävis Vana-Pärnu täieliselt, kuna Uus-Pärnu hakkas pikkamööda kosuma ja hiljem sai kuulsaks „Hansa“ liikmena kui hea sadamaga kaubalinn.

1840. aastate ümber astub Pärnu kuurortide hulka,

Kuressaare — kõlakoja ees

kõidab Saaremaa omapärane maastik ja kadakate rohus, mis katavad kogu saare.

Kuressaare kuulsuse peateguriks jääb aga ta ravi-asutus tervismudaga, mille omadused on lahkuminevad Haapsalu muda omadust. Avaras supelasutuses ravitakse sadasid haigeid Tartu ülikooli professorite ja eriteadlaste järelevalvel ja nõuandel.

Peale eelmainitud kuurortide on meil veel palju väiksemaid suvituskohti looduslikult ilusates kohtades. Eriti võiks mainida Viljandit, mis viimaste aastate jooksul on meelitanud suveti looduslikult imeilusasse ümbrusesse hulga suvitajaid. Tartu ligidal asetsev Elva, Tallinna naabruses Klooga ja Aegviidu, Lõuna-Eesti Pühajärv ja Tõrva on saanud meie linlaste armastatuimaiks suvepuhkuse veetmise kohtadeks. Neid

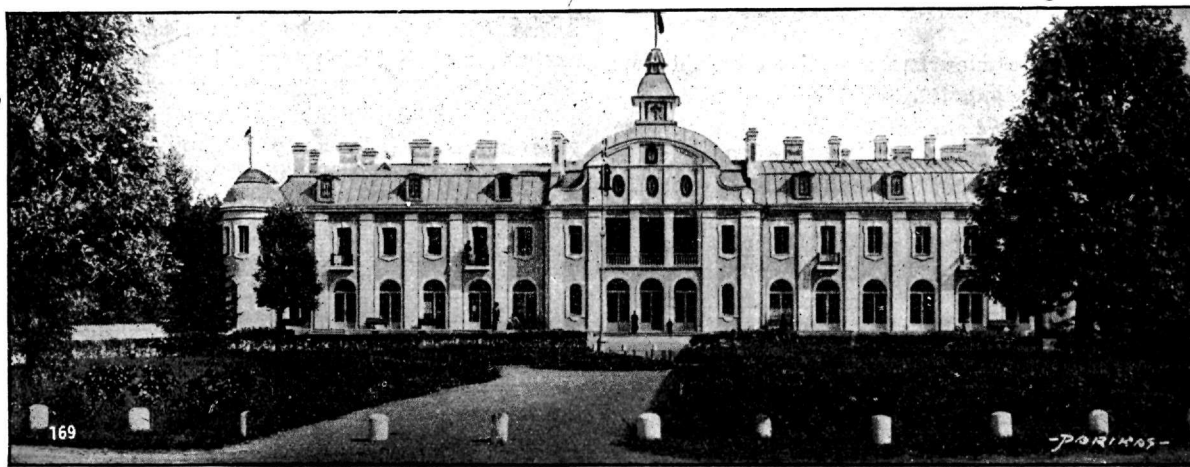
kohti valivad just need suvitajad, kes tahavad olla eemal supellinna võrdlemisi kärarikkast seltskonnast. Seal sukelduvad nad maa vaikusse ja leiavad kaotatud kontakti loodusega. Seal kosuvad pingutatud närvid ja paranevad mitmedki pisikesed tõvekesed.

Meie kuurortide osatähtsus rahvamajanduses ei ole sugugi väike. Suurim tähtsus langeb siin välismaalasele, kes toovad välisraha ja tarvitavad meie maa saadusi. Eriti viimaseil aastail on Eestis suvitavate välismaalaste arv näidanud pidevat tõusu ja loodetavasti jätkub see edaspidigi. Kes kord siin on käinud, tuleb ikka tagasi. Sääraseid puhkevõimalusi ja madalat elukallidust ei leidu peaaegu kusagil Euroopas. Ainsaks mureks on saanud korteriküsimus. Rohke suvitajate juurevool ja suurenenud nõudmised tekitavad sageli ummiku

korteriküsimuses. Paljud hellitatud välismaalased ei leia küllaldast komforti ja pööravad meile seejärel selja. Hea korralduse ja lahedate korteriolude puhul võiksime võtta vastu mitu korda rohkem välismaalasi-suvitajaid ja koos nendega välisvaluutat.

Seni on kuurordid reklaaminud endid igatüüpi omaette, nii kuidas kellegi kukkur lubab. Võib-olla vajaks seegi ala tugevat, tsentraliseeritud korraldust, et saada ratsionaalsemaid tulusid. Nüüd aga reklaamitakse üksteisest üle, mis omakorda nõuab suuri kulusid, ega ole küllalt otstarbekohane. Igatahes on välismaalasele, kes tahab puhata ja nautida meie kareda looduse karsket ilu, täiesti üksipuha, kas ta suvitab ühes või teises kuurordis. Peaasi, kui ta saab korraldada korteri, toidu ja meeldiva ümbruse. Asja korraldada selles suunas oleks ainult kasulik meie rahvamajandusele ja riigile.

A. Kask.

Narva-Jõesuu suvekasiino

Kas loojub

lääne tsivilisatsioon?

Maailmasõjale järgnenud ajastul on mitmed nimekad õpetlased ja teised vaimuelu tegelased korduvalt võtnud sõna ülesseatud küsimuses. Esimesena juhtis sellele tähelepanu Itaalia ajaloomees Guglielmo Ferrero. Oma töös „Antiiktsivilisatsiooni hukkumine“ toob ta võrdlusi praeguse ajastu ja vana aja vahel, pakkudes lugejale mõndki huvitavat¹⁾.

Ferrero töö on huvitav sellest küljest, et autor jõuab kindlate usutavate väidetega veendumusele, et antiiktsivilisatsiooni languse põhjuseks oli poliitiline kriis, mis algas Rooma riigis kolmandal sajandil ja millest ei leitud enam väljapääsu. Ferrero arvab, et Euroopa elab käesoleval sajandil samasuguse poliitilise kriisi tähe all kui suur Rooma riik kolmandal ja neljandal sajandil, mis määras saatuslikult hukkumisele kõrge vana tsivilisatsiooni. Autor arvab poliitilise kriisi olevat alanud Prantsuse revolutsiooniga, kus seisid teravalt vastamisi kaks poliitilise võimu domineerivat printsiipi, monarhistlik ja demokraatlik. Maailmasõjale järgnenud revolutsioonid Venes ja keskriikides andsid monarhistlikule printsiibile surmava hoobi. Sellega on praegu ainuõigeks poliitilise elu kandjaks printsiibiks demokraatlik kord. Suudab Euroopa selle panna maksma, on päästetud lääne tsivilisatsioon. Võitluses allajäämise korral võib Euroopat tabada Rooma riigi saatus. Ferrero arvab veel, et riigid, kus juba on kujunenud demokraatlik kord, peaksid avitama teisi selles, et ei tekiks suuri häireid. Ei tarvitse end petta illusiooniga, et suudetakse end isoleerida riikidest, milles pole veel leitud õiget printsiipi. Euroopa kas hukkub tervikuna või pääseb kogu ulatuses, siin ei või olla mingit kompromissi. Poliitiline anarhhia on kardetav seepärast, et temaga alati käib kaasas vaimne tagasimine. Iga partei või grupp, kes sellasel rahutul ajal haarab võimu, loeb oma ülimaks õiguseks ja kohuseks kõik korraldada ümber uutele alustele ja mõistetele. See viib aga paratamatult tsivilisatsiooni langusele. Kui läheb korda vabaneda poliitilisest kriisist, siis, ütleb autor, on kõik sõjast tekitatud haavad hõlpsasti parandatavad, sest lääne tsivilisatsiooni kõrge areng võimaldab teha seda märkamatuks.

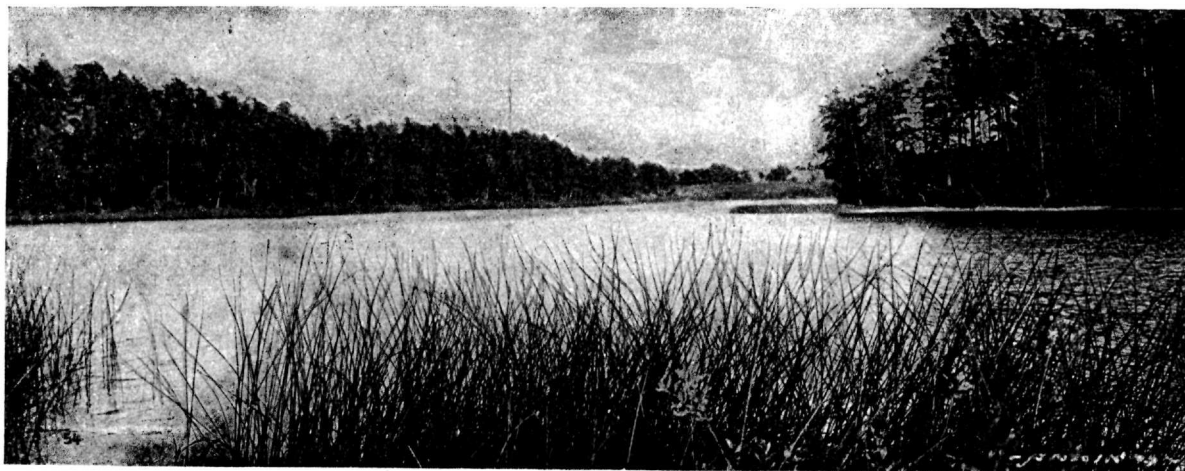
Maailmasõda parandas meile palju varemeid, kuid kõik need on tähenduselt tühised selle kõrval, mida tähendab lääne tsivilisatsioonile riigivõimu printsiibi hävimine. Nõnda jutlustab antiikaja põhjalik tundja. Siiski peame arvestama üht tähtsat asjaolu, ja nimelt seda, et kuigi peaks hävima poliitilise elu keeri-

¹⁾ Antiiktsivilisatsiooni hukkumise põhjusi Ferrero järgi on lühidalt refereeritud „K. K.“ nr. 48/49 — 1931.

ses Euroopa, siis ei tähenda see veel lääne tsivilisatsiooni hukkumist. Lääne tsivilisatsioon valitseb täiel määral veel Ameerika Ühendriikides, kus poliitiline elu on stabiilne ja ühes sellega säilitab lääne tsivilisatsiooni.

Ferrero ei jää ainsaks prohvetiks ses põnevas küsimuses, vaid kirjandus selle kohta on paisunud küllalt mahukaks. 1922. ja 1923. a. publitseerib Osvald Spengler oma suure töö „Läänemaa loojumine“. Spengler leiab, et lääne tsivilisatsioon on määratud langusele. Ta loojub loomulikult, nagu päike õhtul. Samuti nagu päike tõuseb uuesti järgmisel hommikul niisama heledana kui ta õhtul kadus silmapiiri taha, samuti tõuseb ka uus tsivilisatsioon endise varemeil. Spenglergi toetub ajaloolisele analoogiale, valides lähetekohaks majandusliku aluse, ja otsib sealt samasuguseid sümptomeid, mis käisid vana tsivilisatsiooni languse ees. Näiteks elanike valgumine linnadesse, mis omakord toob kaasa tööpuuduse ja elukalliduse tõusu suuremates keskustes. Palju sellaseid argumente tõstab esile Spengler oma pessimistliku ennustuse tõestuseks ja leiab need olevat tormieelseiks tähiseiks, millele järgneb juba lähemas tulevikus, veel käesoleva sajandi kestes, tsivilisatsiooni loojumine. Spengler ühes hilisemas töös — „Inimene ja tehnika“ — otse öudselst illustreerib praegust maailma seisukorda. Pompei varemeist on kaevatud välja muude jäänuste seas ka rooma sõdur, kes oli seisnud tunnimehena postil. Kui Vesuuv hakkas purskama tuld ja laavat, kõik põgenesid paaniliselt, kuna kogu linn mattus põlevasse laavasse. Ent rooma sõdur jäi liikumatult seisma valvepostile. Nii oleme meie tänapäeva maailmas, ütleb Spengler. Pole loota mingit pääsmist, sest kosmilise seaduse järele tõusevad ja vajuivad tsivilisatsioonid. Meie tsivilisatsioon on määratud surmale, nagu suri iga teinegi eelmine tsivilisatsioon. Kuid meie kultuur nõuab meilt distsipliini ja me peame vaatama vastu tulevikule kartmata, nagu tegi seda sangar-sõdur Pompeis. Niisugune sünge filosoofia on omane maailmasõjast väljatulnud kaotaja rahva liikme hingeelule, mis töö valmimise ajal on olnud eriti pinevil. Nii tundub vähemalt esialgu.

Inglase tulevikupilt on diametraalselt lahkuminek sakslase omast. Kujuka näite sellest pakub heledais värves H. G. Wells'i novellistiilis kirjutatud raamat „Tulevaste asjade kuju“. Ta ennustab, et internatsionaalne areng viib kiires korras uuele maailmasõjale, mille tulemused on kohutavad. Sõjale järgneb, nagu ikka, puuduse ja viletsuse aeg, kuid lõplikuks võitjaks jääb ikkagi inimene. Ning lääne tsivilisatsioon tõuseb

Kasaritsa

sellasele kõrgusele, mida on raske kujutella ja sundida end uskuma neisse hüvedesse, millega lääne tsivilisatsioon külvab kord üle inimese. Näeme, kõivõrd kontrastsed on seisukohad ühes ja samas küsimuses. Ühelt poolt sünge pessimism otse muinasjutulise optimismi vastu teiselt poolt.

Edasi võime mainida end. Moskva ülikooli filosoofia prof. Nikolai Berdjajevi sünge pealkirjaga raamatut: „Meie ajastu lõpp“. B. kui pagulane ja sügava usulise hingelaadiga filosoof leiab, et inimene on kaotanud ühenduse loojaga ja seepärast ei või ta ka ise luua. Tänapäeva inimene sammub vastu tundmatule tulevikule. Ta pole mitte täis loovat entusiasmi, nagu renessanssi ajal, vaid nõrk, väsinud ja lootusetu. Inimene on kaotanud enda, on kaotanud kindluse oma tulevikku, on kaotanud illusioonid ja lootuse. B. leiab kõikjal meie ümber uue keskaja tunnuseid: üldine barbarism, korratud jõud vallutamas maailma jne.

Siin toodud hõredad näited nelja rahva esindaja ennustusist lääne tsivilisatsiooni saatuse kohta lähemas tulevikus on huvitavad selles mõttes, et neist saame lugeda välja nende rahvaste üldist meeleolu ja hingelist tasakaalu maailmasõjale järgnenud ajajärgul. Võitjal on tulevik selge ja rõõmus, võidetul — tuleviku taevast paksus pilves. Ühtlasi teame ka, et sellased ennustused on oma rõhuvas enamikus ikkagi teatud filosoofiline spekulatsioon, mis pole leidnud küllaldasid tõendeid ja mida tuleb alati võtta ettevaatusega.

Päris reaalsest lähtekohast väljudes käsitleb sama probleemi Tartu ülikooli rakendusmatemaatika eradotsent V. Kupffer pikemas artiklis, mis ilmus „Postimehe“ joone all juulis 1925. a. K. rajab oma seisukoha tõsiasjale, et lääne tsivilisatsiooni uhke puu toetub peamiselt praegusaja tehnika arengu kõrgele tasemele. Lääne tsivilisatsioon tarvitab tänapäev hiigla energiatagavarasid, nagu kiviüsi, turvas, põlevkivi, metsad.

Mainitud energiaallikad aga lõpevad, millest

me ei saa rahuldada oma nõudeid igavesti. Seisamegi küsimuse ees: Mis saab siis, kui on põletatud viimne kiviüsi, puuhalg või turbapäts? Ons siis lääne tsivilisatsioon tõesti määratud hukkamisele? Võiks arvata, et siis hakkame tarvitama energiat, mida meile pakub vee jõud ehk nagu kirjanduses nimetatakse, valge süsi. Kupffer näitab, et valge süsi suudaks rahuldada ühe kolmandiku osa inimkonna nüüdisaja energia tarvidusest. Energia tarvidus kasvab aga iga aastaga. Nii pole valge süsi mingisugune musta söe jätkuv aseaine. Peame otsima teisi inimese võimkonnas olevaid energiaallikaid, mis suudaksid rahuldada kohutava kiirusega kasvavat energiatarvet. Meid ümbritsevad määratumad energia hulgad. Näiteks, tõusu ja mõõna energia, päikesekiirte energia, n.-n. aine oma energia. Mõõna ja tõusu energia rahuldaks praegust sajakordset energiatarvet 100 miljoni aasta jooksul. Kogu energiamajanduse põhialus on aga päikese kiirgamine. Sellest energiatagavarast saame ligikaudse ettekujutuse, kui paneme tähele, et päikese kiirgamine annab 4 minutiga niisama palju energiat kui aasta kestes kogu maailmas ärapõletatud süsi. Seejuures on energia, mis maakera sel teel omandab, ainult lõpmata väike murdosa päikese kiirgamisest saadud koguergiast. Kui õnnestuks kasutada ära päikese kiirte energiat suuremal määral, oleksid igaveseks lõpetatud kõik energiamured ja lääne tsivilisatsiooni ei ähvardaks sellest küljest ükski hädaoht.

Võime väita, et häda õpetab meid kasutama neid tohutuid energiatagavarasid, kui me juba enne pole seda õppinud. Igatahes peame vaatama tulevikku optimistlikult selge pilguga ja uskuma kindlasti lääne tsivilisatsiooni elujõusse. Ei ole veel näha mingit põhjust hirmuks, olgugi et on ennustusi häid ja halbu. Kui igaüks seisab valvel rooma sõdurina, ei murra tsivilisatsiooni puud ükski torm ja tulevikupilt jääb alati selgeks.

Nüüd, kus kõik ajalehed kubisevad sõnumeist Abessiinia üle ja iga päev võib tuua üllatusi, ei ole ülearune ka „Kaitse Kodu!“ lugejaskonda tutvustada mõne reaga selle senini veel nii võõra maa ja rahvaga.

Abessiinia — Aafrika iseseisev kuningriik — kandis kuni XVII sajandini nime „Abassi“ või „Habasch“, „Habesch“ (riigi araabiakeelsed nimed). Samuti nimetati teda ja on ta tuntud isegi piiblis Etioopia nime all.

Abessiinia asetseb troopikavöös. Kogu riigi maaala (pinna) suurus 800,000 r.-km. Ta piirub Itaalia asumaad Eritreaga, Prantsuse ja Inglise asumaade — Somaalimaaga, idas Itaalia Somaalimaaga, lõunas — Keenia ja Ugandaga ja läänes — Sudaaniga. Riik koosneb üksikuist vürstiriikidest, mida valitsevad väejuhid või rasad, kes omakorda alluvad kuningale või neegusele. Valitsev kord on monarhhia.

Pärast kuningas (neegus) Menelik'ku astus 1909. aastal troonile alaealine neegus Lidsch-Schossu, kelle regendiks sai ras Tassama. 1892. a. viidi pealinn Gondarast üle Addis-Abebasse (uus lill), kus enne maailmasõda juba elanike arv tõusis üle 85 tuhande. Pealinnast hommiku pool asetseb kuninga residents — „Addis-Alam“, mis on veel võrdlemisi noor, kuna on asutatud alles aastal 1901.

Abessiinia, kui kõrgeimaid mägestikega maid, kujutab enesest loodusliku kindluse. Kõige kõrgemad mäed on mere pool, ja seega on jällegi loomulik kaitse vaenlase vastu merelt. Keskmise mägede kõrgus on lõunas 2000 m ja nende kõrgus tõuseb isegi kuni 3000 m mere kaldal. Maastik oma jõgede, orgude ja mägedega võimaldab kerget vastupanu sõja puhul. Samuti tuleks märkida kliimat, mis ulatub troopikalise kuumusest kuni kõige külmema põhjamaa temperatuurini. Aastaaegu on kaks: vihmane ja kuiv. Esimene mai keskpaigast kuni septembri keskpaigani kujutab endast suurt vihmast, mis muudab kõik jõed ja järved läbikäimatuiks. Jõed, mida kuival ajal kasutatakse liikumiseks, nagu meil maanteed, on vihmaga parimaks ja kindlaimaks kaitseks, sest nendest pole kerge pääseda üle.

Peale troopikamaa saaduste on siin rikkalik ka kohvi, nisu, odra, läätsede, kaera ja teiste viljade saak. Samuti kasvab siin ka kõrkjas (pilliroog), millest mäeelanikud teevad enestele elamud, õlipuu ja akaasia. Koduloomadest tuleks märkida metshärga, kaamelit, hobust, hobueeslit, eeslit, sarvloomi ja lambaid. Peasissetulekuallikaks on põllumajandus ja loomakasvatus. Kauplemine areneb Niiluse kaldail ja Euroopa asumaadega Punase mere ääres.

Mis puutub raudteesse ja teistesse ühendusvahendisse, siis on nende võrk võrdlemisi hõre, sest nagu eelpool tähendasin, ei luba nende laiendamist suured vihmad, mis ujutavad tihti üle ka praegused raudteed. Rahvaarv pole täpselt teada, kuid arvatakse olevat ligikaudselt 11 miljoni ümber. Põhja pool elavad kaukaasia ja semiitide suguharud; lõunas — neegrid.

Riigikaitse koosneb 1) alatisest armeest, 2) eraldi mobiliseeritavast sõjaajal ja 3) maakaitsevääst. Alatine armee komplekteeritakse ainult vabatahtlikest. Alatisest teenistusega pole ette nähtud, samuti ei mängi siin osa vanadus. Alatisest armee koosseis pole suur, viimaste andmete järgi veidi üle saja tuhande mehe, kes on paigutatud linnadesse ja kindlustatud kohtadesse. Pealeselle on alluvate vürstide või vasallide sõjavägi, mille suurus on samuti üle saja tuhande mehe. Kui nüüd võtta arvesse rahvaarvu, siis võib sellele vastavalt Abessiinia sõja lahtipuhkemisel püssi alla kutsuda vabalt miljon meest.

Kuni 1911. aastani polnud Abessiinias eri sõjakoole ja ohvitserideks ülendati keisri ihukaitsevääst kõrgemast soost noormehi.

Nüüd on armee korraldatud ümber Euroopa riikide eeskujul. Abessiinia sõdur on vastupidav ja julge, ei väsi jala käies ega ratsasõidul. Abessiinlaste sõjapidamise viisiks on valitud küttide tegutsemisviis: nad avavad tule ligidase maa pealt, kaljude tagant ja tungivad ootamatult kallale. Maastik vastab rohkem jalaväe tegutsemisele. Ratsavägi on rohkem luuramiseks, vaenlase tagaajamiseks, kui see põgeneb, ja toiduainete muretsemiseks. Samuti tegutseb ratsavägi tihti jalarivis.

Kuigi Abessiinia sõjaväge ei või võrrelda Euroopa riikide sõjavägedega, omab ta siiski mitmedki hinnatavad küljed sõja ajal ja võib tuua igale Euroopa riigile, kes püüab tungida ta piiridesse, raske, pikaldase ja kurnava koloniaalsõja.

Eelpool toodud andmete tõenduseks toon siin kirjelduse Abessiinia-Itaalia sõjast 1895—1896. aastani.

Pole esimene kord, kus Itaalia riik oma käe sirutab välja Abessiinia maade järele. 1880. aastal võtsid Itaalia sõjaväed endi alla Assaba ja 1885. aastal Masova linnad Punase mere kaldal. Pean juba alguses lugeja tähelepanu juhtima sellele, et korpus, mis tegutses abessiinlaste vastu, koosnes pärismaalasist, kes kohaliku kliimaga olid harjunud, kuna ainult vähesed juhid-ohvitserid olid itaallased. Suur puudus tuli just veoabinõudest, sest hobused, kes toodi Euroopast, ei talunud kohaliku kuumust ja langesid juba esimestel päevadel surma ohvriks. Kogu aasta kestnud lahinguid kirjeldada võtaks palju ruumi, seepärast toon siin lühikese kokkuvõtte: itaallased kaotasid lahinguis 288 ohvitseri ja 14.275 sõdurit, mis tegi välja 58% ohvitseride ja 68% sõdurite koosseisust.

Itaallased olid sunnitud taganema ja tunnustama riigi piiri Eritrea kolooniast Marebu ja Eekese jõgede kallasteni.

Samuti olid itaallased sunnitud tunnustama, et nende prestiiž oli langenud, ja seda jalule seada polnud kerge.

Enne kui puudutan praeguse sõja lahtipuhkemise võimalusi, vaatame ligemalt neid, kes sõda tahavad alata, ja seda, mis nad toovad selle verevalamise põhjuseks.

Abessiinia pole sugugi nii väike, nagu seda mitmed ette kujutavad. Ta on oma maapinnalt peaaegu kaks korda suurem Saksamaast ja kolm korda Itaaliast. Rahvaarv on 350.000 ruutmiilil kõigest 11 miljonit elanikku, kuna Itaalias 120.000 ruutmiilil elab 43 miljonit elanikku.

Nendes arvudes peitubki sõjatont. Kuid see pole siiski peaaegu ega küllalt mõõduandev põhjus sõjaks. Itaallased unistavad suurest ja võitmatust Itaaliast, nagu unistavad vene emigrandid suurest ja jagamatust Venemaast. Itaalia tahab olla Vahemere kuninganna, Aafrika keisrinna. Ja ainuke tee, mis viib sinna, on läbi Abessiinia. Pleki, mis jättis Itaaliale kindral Baratjeri kaotus lahingus 1. märtsil 1896. aastal, võib pesta puhtaks ainult verega.

Kui algas Vene-Jaapani sõda, kisendasid kõik, et venelased pilluvad mütsidega jaapanlased laiali. Samuti räägitakse praegu, et milleks on siis vihmavarjud ja vihmamantlid, kui kardetakse Abessiinia vihmasadusid. Hea on naerda sel, kes pole olnud niisuguse vihma all. Iga aasta kolme kuu kestusel avatakse sõna tõsisel mõistes taevaluugid ja vesi voolab ojana, muutes kogu maa läbikäimatuks. Pole liialdus, kui räägitakse, et vihm sulatab siin isegi kaljud. Mis sünniks aga siis, kui vihma poleks olemas või jälle sajud oleksid nõrgemad? Siis muutuks kogu see maa kõrvaks ja poleks enam neid, kes sooviksid oma käsi sirutada paganate päästmiseks ja orjuse kaotamiseks, nagu seda praegu armastatakse jutlustada.

Abessiinlased on selle tõttu, et nende maa on looduslike müüridega piiratud ja välismaailma eest kaitsitud, ka hariduselt teistest jäänud maha ja on rahul sellega, kui neile võimaldatakse vahelesegamata harida oma põlde, pidada jahti metsloomade peale ning püüda kalu. Abessiinia rahva hariduse kohta liigub nende eneste keskel legend: Pärast seda, kui Jumal maa ja taeva oli loonud, saatis ta taevast kolm raamatut — ühe kristlasile, teise muhameedlasile, kolmanda oroomidele (nõnda kutsuvad endid abessiinlased). Kristlased ja muhameedlased said raamatud kätte, kuna oroomid jäid hiljaks ja nende raamatu oli lehm ära söönud. Kui nüüd midagi tähtsat on vaja ette võtta, siis kutsuvad oroomid targa, kelle juuresolekul tapetakse lehm, ning selle maost loeb juba tark välja, kas ettevõtte peaks õnnestuma või tuleb sellest loobuda. Oleks vahest tähelepandav, et ka venelaste keskel püsib ebauusk, kus tihti peale looma maost otsitakse nõu ja mao kortsude arvu tõlgitakse omamoodi (seda mao osa kutsutakse lehestikuks või raamatuks).

Tihti annab tark ehk „ogessa“ vaesele — galla — nõu tappa oma ainukese lehma ja seega võtab ta vaeselt põlluharimise võimaluse, sest küntakse ju seal lehmadega, nagu seda Euroopas mõnes kohas tehakse härgadega. Niisugune paljakslaastatud galla on sunnitud end rikkale pakkuma orjaks või jälle röövimisega endale ja oma perele teenima ülalpidamist. Niisuguseist üksikuist röövleist luuakse tihti peale terved salgad, ja just nende röövkäigud ongi osalt põhjuseks Itaalia protesti avaldamiseks ja ähvardamiseks väevõimuga suruda maha röövlite tegevus.

Et mitte jääda ühepoolseks ja otsustada üsapaisa, toon siin lugejaile andmed, mis näitavad küllalt selgesti, kas on kasu sõjast ja kui, siis kellele?

Niluse jõgi oma harudega asetseb Abessiinias ja abessiinlasil ei maksa midagi jõe voolu takistada, seega Egiptuse suured puuvillaistandused jätta kuivale. Ja

seda võib abessiinlasilt oodata, sest nende vihavaen eurooplaste vastu kasvab iga päevaga. Kui nüüd peaks võitma Itaalia, siis tuleks samuti karta Ingliselt, et Itaalia tema asumaid Egiptuses hakkab pigistama. On ju selleks küllalt laialine võimalus, sest võidetud maa-ala on rikas mustast mullast ja puuvillaistandused suruksid välja praeguse Inglise puuvilla Egiptusest. Kui aga peaks siiski jääma võitjaks Abessiinia, (selleks on küllalt võimalusi), siis püüaks ta teha kõik selleks, et Aafrika jääks vaid aafriklasile, nagu seda alati nende suust kuuleme ja mis on saanud nende lipukirjaks.

Itaallaste poolt on tehnika, aga abessiinlasi toetab loodus ja looduse jõuga on raske võidelda. Tehniliselt hästi väljaõpetatud ja varustatud Itaalia vägedel on raske või isegi võimatu liikuda sügavas kuumakskõetud liivas kahurite, tankide ja teiste sõjariistadega ja nad jääksid samuti kinni, nagu jäid Prantsuse sõjaväed oma voooriga Venemaa soodes ja rabades 1812. a. Lennukid ja pommipildujad ei suuda teha suurt kahju, sest pole kohta, kuhu pomme visata — Abessiinia väeosad ei liigu ju diviiside või teiste suuremate salkade viisi. Abessiinia sõdur roomab nagu uss ja kargab oravana ühe puu otsast teise otsa. Mis võib või suudab siin näha lendur kõrgel õhus? Iga sõdur on varustatud mitme-päevase söögitagavaraga ja kannab isegi kaasas oma voodit, milleks osutub lauatkike, auguga kessel pea jaoks. Abessiinia sõdur kannatab kergesti janu, kuna eurooplane ilma veeta varsti sureb. Mis puutub jalajätkesse, siis ei kannata siin välja ei saabas ega pastal, kuna kuum liiv sööb naha läbi ja jalad paistetavad õhu puudusel. Abessiinia sõdur ja isegi ohvitser käib paljajalu ja ta jalanahk on käimisest muutunud kõvaks ja paari sentimeetri paksuseks. Edasi läheb abessiinia sõdur sõtta teadmise, et kui ta saab haavata, on ta surmalaps, sest nendel pole ei Punast Risti halastajaõdedega ega sanitaare, kes haavatuile annaksid abi.

Troopika kuumus on soodus igasuguste sääskede, parmude ja kärbeste tegevusele ja haavatud kannatavad selle tõttu veremürgituse all. Abessiinlased ei kardada surma, sest enamjagu neist on fanaatikud, kuna haritud eurooplane ja kultuuriline sõdur on kogunisti teise vaatega ja kaalub alati, kas maksab end ohverdada või mitte mingisuguse võõra maa ja rahva eest. Kui vana sõjaväelane, kelle turjal on kolm sõda ja vene revolutsioon, kardab ja olen isegi kindel arvamisest, et Itaalia sõjaväes leiavad aset alatised sõdurite mässud. Siin ei aitaks enam kõned ega ähvardused. Mõõdas on ajad, millal sõdur jooksis tulle nagu peata kana. Teine asi on Abessiinia sõjaväega. Nende maa sisse tungib võõras rahvas, ja veel pealegi valge rahvas, keda silma otsas ei sallita. Nimetan veel ühe ja hirmsaima vaenlase ja see on — düsenteeria ja malaaria. Juba praegu kannatavad selle all itaalia sõdurid, kes viibivad Aafrikas, ja neid saadetakse tasa, et mitte teha lärmi ja paanikat, kodumaale tagasi.

Kui nüüd siiski lõppude lõpuks itaallased peaksid võitma hoolimata loodusejõust ja teistest takistustest, siis, kui suurt sõjaväge tuleks pidada võidetud maa käes hoidmiseks, sest abessiinlased sarnlevad jaapanlastega, ja neid hoida ahelas pole nii kerge.

Abessiinlased on rahu armastaja rahvas ja nendega ümberkäimine pole harilikus olukorras raske, kuid sõjas muutuvad nad metsloomadeks, kelle verejanu on kustutamatu. Kas poleks siiski otstarbekohasem ja radikaalsem heaga asja ajada ja diplomaatilisel teel luua korda?

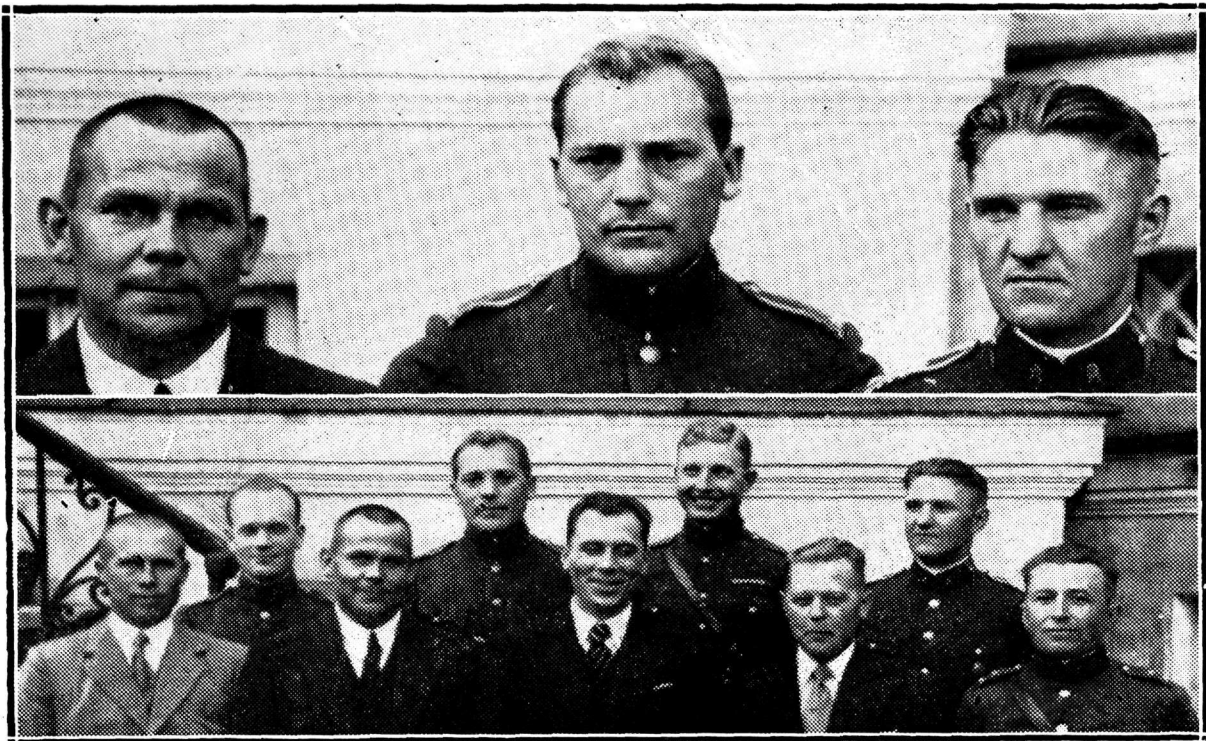
Loodame, et siiski viimisel minutil leitakse „modus vivendi“ ja võidab Itaalia diplomaat, aga mitte kahur. Võidetuks jääb aga siiski Abessiinia.

A S.

Eesti

laskespordi tase maailmaklassis

Soome-Eesti laskemaavõistlusel saavutati maailmarekordilisi tagajärgi. Soomlaste arvates on Eestil suuri väljavaateid maailmavõistlustel Roomas

EESTI REKORDLASKURID JA SUURMEISTRID.

Ülal — rekordlaskurid: vasakult J. Kärner, L. Viljus ja J. Vilberg. All — suurmeistrid: vasakult paremale — E. Rull, J. Kruuberg, J. Kärner, L. Viljus, V. Jaanson, A. Liiver, G. Lokotar, J. Vilberg ja N. Viru.

Tänavune laskemaavõistlus Soome ja Eesti laskurliitude vahel andis rea rekordilisi tagajärgi ja Eestile võidu. Maavõistlusest, mis peeti korrespondentselt, võttis osa laskureid kaitseleiidust ja kaitseväest, kusjuures esikohtade arv suhteliselt osavõtjate arvule jagunes võrdselt mõlema organisatsiooni kohta.

Maavõistlus peeti väikekaliibrilisest ja täiskaliibril-

lisest vintpüssist, kusjuures üldtagajärjeks arvestati mõlemate alade tagajärjed kokku. Täiskaliibrilise vintpüssi laksmises saadud kaotuse tegid tasa väikekaliibriliste vintpüsside laskurid ja andsid juure ka võidupunkte, nii et üldkokkuvõttes võitis Eesti 33-silmalise ülekaaluga.

Väikekaliibrilise vintpüüsi lasketagajärjed olid:

Eesti meeskonnal:

	püsti	põlvelt	lamades	kokku
1. A. Liiver	187	193	192	572
2. J. Kruuberg	184	189	197	570
3. G. Lokotar	175	194	199	568
4. J. Pürn	179	189	198	566
5. E. Kivistik	176	192	197	565
6. J. Kärner	184	189	192	565
7. P. Paas	183	187	195	565
8. A. Talli	175	192	197	564
9. E. Seren	185	183	193	561
10. V. Pringi	176	188	196	560
11. A. Reinvald	178	181	197	556
12. A. Limberg	171	190	195	556
13. V. Jaanson	167	190	198	555
14. H. Silber	175	184	194	553
15. H. Tederson	178	179	195	552
16. A. Vilder	174	180	196	550
17. E. Vilberg	172	188	188	548
18. J. Vilberg	174	175	197	546
19. E. Rull	173	183	190	546
20. E. Rikand	165	186	193	544

Kokku 3531 3732 3899 11.162

Soome meeskonnal:

	püsti	põlvelt	lamades	kokku
1. O. Rantala	180	190	199	569
2. V. Miinalainen	184	188	195	567
3. V. Leskinen	182	192	191	565
4. T. Mänttäre	178	193	193	564
5. B. Jyräs	178	189	197	564
6. S. Blomberg	183	187	191	561
7. A. Aro	182	181	195	558
8. K. Leskinen	179	187	192	558
9. K. Rajamäki	175	187	196	558
10. L. Klärich	178	189	191	558
11. E. Nummi	181	183	191	555
12. R. Pihkala	178	184	193	555
13. O. Elo	182	184	188	554
14. N. Vasenius	177	187	190	554
15. A. Lakomaa	184	182	187	553
16. A. Lehmuskenttä	176	182	192	550
17. V. Aro	173	184	190	547
18. A. Ravila	164	186	197	547
19. B. Frietsch	168	188	190	546
20. A. Björklund	173	180	190	543

Kokku 3555 3723 3848 11.126

Tagajärgi kõrvutades nähtub, et eestlased on tugevad lamades laskmises, kuid nõrgemad püstitasendis. Kui eesti meeskond oskaks püsti lasta niisama hästi kui käesoleval võistlusel soomlased, oleks Eesti käesoleval momendil võitmatu meeskond maailmas. Iga tahes arengu võimalusi parema tagajärje saavutamiseks püstitasendist meie meeskonnal on.

Maavõistluse teises osas — laskmises vintpüüsidest — saavutati järgmised tulemused:

Eesti meeskond:

	püsti	põlvelt	lamades	kokku
1. L. Viljus	167	189	191	547
2. I. Kärner	170	184	186	540
3. J. Vilberg	162	179	198	539
4. A. Liiver	169	180	189	538
5. V. Jaanson	162	182	192	536
6. G. Lokotar	161	185	187	533
7. K. Lomp	155	180	195	530
8. E. Rull	155	183	188	526
9. A. Reinvald	175	166	185	526
10. E. Rikand	157	185	184	526
11. E. Tederson	164	168	191	523
12. E. Kivistik	153	178	191	522
13. N. Viru	161	175	185	521
14. T. Läänessaar	149	176	193	518
15. A. Kukkk	148	179	189	516
16. H. Tomberg	162	165	188	515
17. H. Silber	153	169	189	511
18. J. Loit	154	171	186	511
19. N. Kütt	152	165	190	507
20. A. Talli	152	171	183	506

Kokku 3181 3530 3780 10.491

Soome meeskond:

	püsti	põlvelt	lamades	kokku
1. O. Rantala	168	181	191	540
2. N. Vasenius	165	186	187	538
3. M. Leppäkorpi	166	181	191	538
4. K. Leskinen	165	183	190	538
5. E. Toivunen	163	180	192	535
6. T. Mänttäre	162	181	186	529
7. O. Hynninen	165	171	190	526
8. L. Granbohm	168	172	187	527
9. T. Gröndahl	166	173	186	525
10. A. Lakomaa	157	180	188	525
11. V. Leskinen	158	180	187	525
12. N. Talvenheimo	161	175	188	524
13. K. Rajamäki	156	180	186	522
14. V. Miinalainen	155	175	188	518
15. S. Halonen	156	173	189	518
16. J. Pälve	158	181	178	517
17. E. Oila	160	165	190	515
18. A. Ravila	143	177	195	515
19. A. Lehmuskenttä	156	167	188	511
20. B. Frietsch	162	170	176	508

Kokku 3210 3531 3753 10.494

Võrreldes neid tagajärgi on näha jälle selgesti meie meeskonna nõrgeim asend — püstitasend.

Soomlased pühendasid oma ajakirjanduses rohkesti tähelepanu maavõistlusele ja andsid Eesti lasketaseme kohta kiitva hinnangu. Nende arvates tulevad septembris Roomas peetaval maailma laskevõistlusel kõne alla võitja rahvusena vaid Soome ja Eesti. Kõiki teisi peavad nad nõrgemaiks. Võrreldes seni saavutatud tagajärgi maailma rekordidega ja tugevate laskurmaade tagajärgedega näib neil olevat õigus.

Õhukallaletung ei hävita linnu

Järgmine sõda hävitab maailma suurlinnad maata, väidab suur hulk õnnetusprohveteid. Need Jeremiad ennustavad hävitust lennukite eskadrillide läbi, mis taevast pimestavad ning lasevad alla mürgiseid gaase, mis hävitavad eraisikud viimse imikuni. Kui sõdurid sõjast saabuvad — ei leia nad kodunt kedagi, kes neid tervitaks, ja võib-olla on nende kodud koguni maatas tehtud, kuna nende fantaasia manab esile gaase, mis söövad koguni puid, kudesid ja terast.

See on küllalt hea selleks, et tekitada tugevaid hirmujudinaid. Kuid kas tõeliselt teostuvad uue sõja puhkemisel need koledused?

Sõdurid ja keemikud väidavad veenvalt, et seda ei juhtu. Ükski vaenlane, olgu ta kuitahes hirmuäratav, ei suuda hävitada New Yorgi või Londoni rahvast. Nii-sama vähe suudavad ameeriklased ise ühelegi rahvale määrata säärast saatust. Selle kohta on avaldanud tähelepanud kirjutuse kindral H. L. Gilchrist, USA keemilise sõjaasjanduse juht, koos dr. H. E. Howe'iga, „Industrial and Engineering Chemistry“ väljaandjaga, kes väidavad, et õhusõja-koletis, lahendatuna teadusliku meetodi abil, pole nii kohutav.

Kui mõnelt poolt on väidetud, et Eesti suudetakse hävitada juba paari tunni jooksul pärast sõja puhkemist mõne suurema naaberriigi lennuväe poolt, siis ei oleks huvituseta siinkohal tuua nende Ameerika autoriteetide arvamisi, kuna nad näivad olevat kaunis veenvad ning objektiivsed.

Kõigepealt tuleb tähendada, et seniajani pole leitud ühtki sõjagaasi liiki, mille hävitav mõju oleks sellane, et ta pisikesed hulgad oleksid surmavad. Pole mingit sõjaliseks otstarbeks rakendatavat gaasi, mis läbistaks igasuguse gaasimaski või tungiks kõigisse gaasivarjendisse ja esemesse. Pole olemas mingit gaasi, mis oleks küllalt odav, et hävitada terveid linnu.

Igasugused jutud uute kardetatavate „salagaaside“ leiutamise üle on kindral Gilchristi arvamise järgi puhas reklaam. Gaasid, mis nüüdisaja gaasisõja kavade ette näevad, on samad, mida rakendasid maailmasõja lõpul sõdivad pooled, nagu: fosgeen, sinepigaas ja levisiit. Ehkki need kõigiks sõjalisteks otstarveteks on väga mõjuvad, ei suuda nad läbistada gaasitorbiku lubjasaoda ühendit ja sütt või koguni normaalse akna pragusid. Järelikult, tavalise elumaja või äriakna raamid pakuvad head kaitset gaasikallaletungi vastu.

Ent oletame, et suurem osa rahvast on kallaletungiga momendil liikumas väljas maskideta. Oletame, et õhueskaadriil õnnestub linnale lasta välja suurel hulgal fosgeeni- ja sinepigaasipilvi. Kas leiavad päästemeeskonnad säärasel juhul vaid laipu, kellele elustamise lootused on täiesti kadunud?

Sellele küsimusele vastates osutab kindral Gilchrist ameerika sõjajõududele maailmasõjas. 258.338 lahinguga haavatuist oli lahinguväljal langenud. Neist langenust oli ainult 200 gaasimürgituse ohvrit. Ülejäänud surid kuulihaavadesse või teistel põhjustel. Ülejäänud 224.089 haavatust, kes enne surma viibisid haiglais, kannatas gaasimürgituse all 70.552 ja 153.537 kannatas teiste lahinguvahendite tõttu. Gaasist mürgitatuist suri haiglais ainult 1221, ülejäänud haavatuist aga 12.470 isikut. Haiglaisse toimetatuist suri selle järgi 1,73%, ülejäänud haavatuist aga üle 8%. Pole mingit põhjust arvata, et gaasimürgitusse surnute protsent eraisikute seas oleks palju erinev. Isegi kui oletada, et iga õhukallaletungi korral saaksid kõik linna elanikud gaasimürgituse, ja kui igakord neist sureks 1,73%, siis oleks kogu suurlinna elanikkonna hävitamiseks vajaline loendamatu arv õhukallaletunge.

Kõlab paradoksina, ent tegelikult pakub moodne ameerika suurlinn õhu-gaasirünnaku vastu palju tõhusamaid vahendeid kui vastavas ulatuses fronti. Et mõjuda, peab võitlusgaas olema võrdlemisi raske ja hoiduma maapinnal. Kui lennukist granaadi või pommi abil väljalastud gaas tõuseb üle 6 meetri kõrguseks kihiks, siis pole tal edukaks mõjutamiseks enam vajalist kontsentratsiooni. 6 meetrit on aga moodsas suurlinnas võrdlemisi madal kõrgus ja ulatub vahest teise korrani. Pole võimatu, et sel juhul, kui vaenlane teostab õhurünnakut, kõlab häire: „Kõik kõrgetesse majadesse!“ Tuleb tõusta vaid mõne majakorra võrra, ja ollakse isegi lahtise akna ees hädaohuta!

Edasi väheneb suurte majade ja pilvelõhkujate tõttu suuresti hädaoht, et gaasipommid satuvad oma eesmärgile — tänavatele, kus neil on mainimisväärsem mõju. Keskklinnas langeb keskmiselt vaid neljandik pindalast tänavate alla, ülejäänud on aga katuste ala. Katuseile kukkunud pommid aga ei täida oma ülesannet peaaegu sugugi. Raske gaas langeb nagu vesi üle katuste äärte maha või jääb peatuma lihtsalt äärmüüri taha, kust tuul ta ajab minema. Lennukist väljaheidatud pommid aga ei lange otse alla, vaid moodustavad lennuki liikumise tõttu lennuteena kurvi. Paljud mürsud selletõttu tabavad majaseinu, mis jälle vähendavad tunduvalt nende mõju. Telliskivid, nagu väidab kindral Gilchrist, suudavad aga endasse imeda gaasi suurel määral.

Loomulikult tapab ka kaares langev mürsk, tabades akent, ruumis leiduvaid inimesi, kuid sellega on ühtlasi takistatud sama mürsu mõju teistele ohvritele.

Ei tohi ülehinnata ka mürsu plahvatusjõudu. Gaasimürsu ülesandeks on gaasi laialipaiskamine. Reeglipäraselt sisaldab ta ainult niipalju lõhkeainet, kuipalju on vajaline ta kesta purustamiseks ning gaasi

KROONIKAT

18. juulil valmis Tartu maleval esimene purilennuk, mis ehitati linna tööstuskoolis. Uus lennuk ristiti „Taaralinnuks“. Lennuk on konstruktsioonilt ja töölt hästi õnnestunud. Muret teeb Tartu meestele lennuplaha küsimus. Pole kohta, kus alata harjutuslendudega. Ajutiselt on lubatud kasutada kaitsevälenduvälja, kuid seal pole angaarides purilennuki jaoks ruumi. Vastav arv õpilasi lennugrupi moodustamiseks on koos, nende hulgas ka naiskodukaitse liige preili Selma Neeme-Neumann, kes kursuse lõpetamisel saaks esimeseks Eesti naispurilenduriks.

*

Briti laskurklubide liidu poolt korraldatud korrespondentlaskevõistlustel kõigi maailma laskurriikide vahel tuli esikohale allohvitsier E. Vilberg 1. jalaväe rügemendist.

*

20.—27. juulini peeti Kloogal Tallinna maleva noorkotkaste laager. Laager õnnestus hästi, kuigi halvad ilmad pidurdasid õppetegevust.

*

27. juulil saabus Eestisse Soome kaitseminister Arvi Oksala. Minister viibis Eestis läbisõidul Lähti oma sugulaste juure. Peatudes Tallinnas tegi ta visiidi meie kaitseväge kõrgemale juhtkonnale ja viibis kaitseväge ülejuhataja kindral J. Laidoneri juures kella-viie-teel.

*

laialipaamiseks. Kui tahetakse mürsku panna küllaldaselt trinitrotoluoli, et müüre või ümbruskonna aknaid plahvatuslega purustada, siis jääb vastavalt vähem ruumi gaasi jaoks. Peale muu on alumise korra elanikel võimalus oma aknaid kaitsta mitmesuguselt, näiteks kattes purunemata klaasiga jne.

Mõjukaimaks suurlinnade kaitsevahendeist on aga nende ebakorrapärane kuju. Linn täis pilvelõhkujaid moodustab endast kunstliku mägestiku. Nagu mägestikus, läbibistavad ka siin linna alatised õhuvoolud. Normaalse tuule juures eemalduvad lühema ajaga gaasipilved. Mis toimub aga gaasidega, mis satuvad õnarusse ja siin seisavad seni, kuni inimesed majadest ilmuvad tänavaile? Sääraseid gaase, teame, on olemas villide tekitajate, nagu sinepigaasi ja levisiidi, näol. Ka siin on suurlinnal paremus. Siledalt sillutatud tänavad ei võta nii kergesti endasse gaasi kui taimestikuga kaetud ning auklik lahinguväli. Peale muu pakuvad tuletorjearmidid ja -pritsid, milliseid leidub isegi alevites, suurepäraselt gaasihävitamisvahendit, millest rindesõdur võib vaid unistada.

Kuristikuline suurlinn pakub oma elanikele veel teisi paremusi. Et heita täpselt pomme, peab lennuk lendama väga madalalt. Kuid igas suurlinnas on maju ja korstnaid, mis madala lendamise teevad võimatuks või seda suurel määral raskendavad, sealjuures aga võimaldades kasutada mitmesuguseid relvi — kuulidujaid jt.

1. augustil lõpetas riigivanem K. Päts oma teraviseravi Pärnus ja sõitis sama päeva õhtul Tallinna. Pärnu supelasutuse mudavannid on hästi mõjunud riigivanema haigele jalale. Riigivanem tunneb end kosununa ja tervena.

Riigivanema ärasaatmine Pärnust sündis pidulikult ja kodutütred töid meie esimesele kodanikule lilli.

*

4. augustil peeti Karksis Pärnumaa maleva 10. aastapäeva pidustusi, millest võtsid osa kaitseväe ülem kindral J. Orasmaa, Pärnu garnisoni ülem kolonel Lõhmus, Pärnu maavalitsuse esimees J. Markson ja hulk teisi külalisi. Pidustused läksid hästi korra ja olid tõmmanud kokku ligi 3000-pealise rahvahulga.

*

Juulikuu teisel poolel kestnud vihmasajud on tekitanud madalamail maadel ja jõgede ümbruses uputusid kogu Eestis. Kohati käisid üle Lõuna-Eesti tugevad tormid ja rahesajud, mis paljudel taludel hävitasid viimse põlluvilja raasukese. Vanemad inimesed pole näinud, et 80 aasta jooksul oleks loodus nii rängasti nuhelnud meie maad. Isegi Viljandimaal — meie viljarikkaimas maakonnas — on kohati külade viisi põlluviljad hävinud.

Uputuste läbi tekkinud kahjusid ei ole suudetud veel selgitada, kuid tõenäoliselt tõusevad need üle riigi kümneisse miljoneisse.

*

Ning lõppeks, milleks peaks vaenlane raiskama üldse aega ja varustust rahulikele elanikele? Nende hävitamine on väga kallis lõbu. Kindral Gilchrist on uurinud täpselt sakslaste õhurünnakuid Londonile ja Pariisile maailmasõja päevil. Londonis sai surma üldse 1413 eraisikut, haavata 3408; võib-olla erutati ja segati ka töötavat kihti veidi. Ent sellase rünnaku tulemuks oli 29 zeppelinid ja 41 suure lahinglennuki hävimine ja 280 tonni mürskude ja suur aja kaotus, võtmata arvesse surmasaanute hulka. Kindlakstehtud kulude summade varal leiab kindral Gilchrist, et iga õhusõjas hukkunud Londoni tsivilist läks sakslasile maksma 27.000 dollarit (ligi 10 miljonit senti). Oleks olnud palju odavam ja nähtavasti palju otstarbekam, kui saksa väejuhatuse oleks need mürsud ja lennukid raisanud vaenlaste väeosade, patareide ja moonaladude peale.

Ent isegi nende kallaletungide psühholoogiline mõju polnud sugugi säärane nagu oodati. Kabuhirnu asemel täitis inglased metsiku võitlustahtega, ja nii mõnigi inglane, kes muidu oleks vahest jäänud koju, tõttas kaitsekraavidesse, et tasuda sakslasile tekkinud kaotusi.

Nii peame jõudma järeldusele, et kui keegi leiutabki selle „salagaasi“, mis küll on vaevalt usutav, siis koondatakse selle gaasi rakendamine väeliinile ning ainult puht-sõjaliseks otstarbeks.

J. Kg.

KAITSELITLANE

Sõjalisel

Maastikule kohanemine kaitisel.

Kaitse lahingu eesmärgiks on vastase pealetungi murdmise kaitseks organiseeritud maa-alal. Vaatleme selle maa-ala valikut kaitse lahingu pidamiseks üksiku reavõitleja ja jaopealiku seisukohalt. On selge, et maastik soodustab või raskendab igale kaitse lahingust osavõtjale tema lahinguülesande täitmist, seepärast peab kaitse organiseerimisel kasutama kõiki neid soodustusi, mida pakub maastik. Maastiku ja selle iseärasuste kasutamist, iga võitleja ja üksuse poolt, oma ülesande paremaks täitmiseks ja varjumiseks vastase vaatluse eest nimetatakse maastikule kohanemiseks.

Maastikule õigesti kohanemiseks kaitisel tuleb täita järgmist:

- valida jaole, kuulipildujale ja laskureile määratud rajoonis niisugused asukohad, mis võimaldavad parimini pealetungivat vastast hävitada tulega, jäädes ise selle juures nägematuks ja varjatuks;
- pealik valigu endale niisugune koht, kust on võimalik parimini juhtida oma üksuse kaitse lahingut. Sellelt kohalt peab olema hea vaatlus vastase poole ja võimalus näha alluvaid osi ja nende asukohti nende juhtimiseks ja nendega sideme pidamiseks;
- sidemehed ja vaatlejad kohanegu maastikule nii, et nad on varjatud vastase vaatluse eest, kust on võimaldatud hea vaatlus vastase poole ja head sidemepidamise võimalused pealikutega, kelle side- ja vaatlusteenistuses nad on;
- silmas pidada varjumise võimalusi vastase suur-tükiväe tule eest;
- eriti panna tähele vastase tankide ja tankettide vastast kaitset. Selleks valida kaitseks niisugused kohad, kust tankid ei või tõenäoliselt tulla või kus maastik oma omadustega takistab või raskendab nende liikumist ja kallaletungimist;
- mitte unustada varjumist ja moondumist vastase õhuvaatluse eest, milleks kasutada looduslikke

varje või varjata end kunstlikult valmistatud moonduse abil;

- öösi on otstarbekohasem paikneda madalamaile kohtadele, nii et kõrgendikud ja künkad jääksid tulejoone ette. Sellega saavutatakse parim vaatlus vastase liikumise kindlakstegemiseks ja ilmuvate märkide tulistamiseks, mis projekteeruvad taevafoonile.

Nagu näha, on nõudeid ja tingimusi maastikule kohanemisel, positsiooni ja laskekohtade valikul kaitsele asumisel väga palju. Jagudele, kuulipildureile ja laskureile määratud kohal ei leidu alati looduse poolt valmistatud ja kõigile neile tingimusele vastavaid kohti. Tihti tuleb käsu kohaselt kaitse lahingu ülesandeid täita ka seal, kus maastik ei paku ühtki soodustust kohanemiseks. Neil juhtumisel kohendatakse ja täiendatakse maastikku sellekohaste töödega kaitsele asuvate osade ja laskurite poolt.

Laskuripesad.

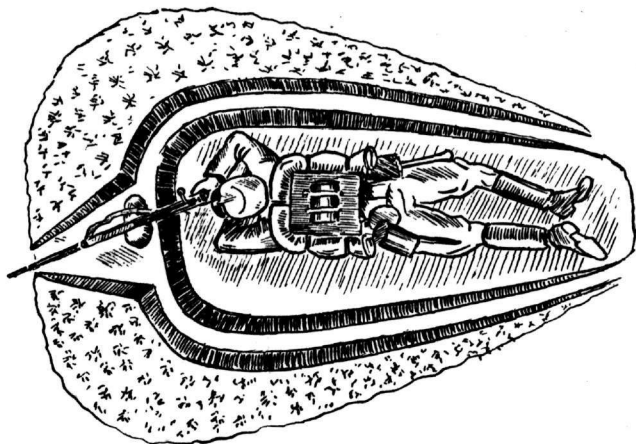
Iga pealik peab oskama leida talle määratud rajoonis oma osale soodsaima positsiooni, iga malevlane sobiva laskekoha ja vajadusel seda kohendada eeltoodud nõudeile vastavalt.

Iga kuulipildur ja laskur, asudes kaitsele lahtisele laskekohale, kujutab endast vähemat või suuremat ja hästi nähtavat märki vastasele. Märki ja tabamisvõimaluste vähendamiseks, paremaks tulistamiseks ja varjumiseks vastase kuulide eest valmistab kaitse lahingu iga laskur ja kuulipildur endale sellekohase laskuri- või kuulipildujapesa.

Siinkohal peab üldiselt mainima, et laskuripesa ehitab iga laskur endale ise ja kasutab selleks endaga kaasas kantavat väikest labidat. Kaitsele asumisel määrab jaopealik laskureile ja kuulipildujale nende asukohad kätte. Määratud kohtadel teostab laskur ja kuulipildur oma laskekoha kohendamist parimaks tulistamiseks ja varjumiseks. Lihtsaim ja kiiremini valmistatav varjumisvõimalus luuakse laskuripesa valmistamisega lamamisasendis laskmiseks. (Joon. nr. 1.)

Joon. nr. 1. Laskuripesa lamades laskmiseks

Joon. nr. 1-a. Laskuripesa lamades laskmiseks

Töole asumisel võtab laskur seljapauna maha ja asetab selle oma asukoha lähedale varjatud kohale. Püss asetatakse harilikult seljapaunale, kusjuures püss peab olema kiiresti kättesaadavas kauguses. Enne kaevumise algust on tarviline oma tööd ja tegevust moondata eestpoolt ja õhuvaatluse eest. Kaevamisel saadud muld asetatakse kõigepealt ettepoole ja selle järele jätkatakse mulla asetamist poolringis külgedele. Laskuri parimaks varjumiseks jäetakse laskesuunas laskeava. Püss toetub laskmises laskeavasse asetatud mättele.

Laskuripesa lamades laskmiseks on keskmiselt 25 sm sügav ja muldvalli kõrgus eespool kuni 35 sm, valli paksus vastase pool umbes 70 sm, mis kaitseb püssikuulide eest. Valmisolev laskuripesa tuleb hoolega moondata. Niisuguse pesa ehitamine nõuab vilunud laskurilt aega 30—60 minutit, olenevalt maapinna kõrvadusest.

Kui kaitse organiseerimiseks on rohkem aega, siis ei piirdata ainult eelpool kirjeldatud laskuripesa valmistamisega, vaid paremaks varjumiseks ja laskmiseks jätkatakse süvendustöid, kuni valmib pesa põlvel või istumisasendis laskmiseks. (Joon. nr. 2.)

Süvend on pealt 90-sm läbimõõduga, sügav 60 sm ja põhja läbimõõt 60 sm. Mulla väljaloopimisel ei ole soovitatav seda juhulikul visata ümberringi, vaid iga labidatäis asetada oma kohale, et kujuneks ümberringi kuni 20 sm kõrgune vall. Murupinnaga maastikul on

tarviline ka laskuripesa muldvall katta murumätastega, mida võib võtta ainult niisuguselt kohalt, mis ei demaskeeri vastase poolt ja õhust vaatlemisel laskuripesade olemasolu. Aega seesuguse laskuripesa ehitamiseks kulub 40 min. kuni 1½ tundi.

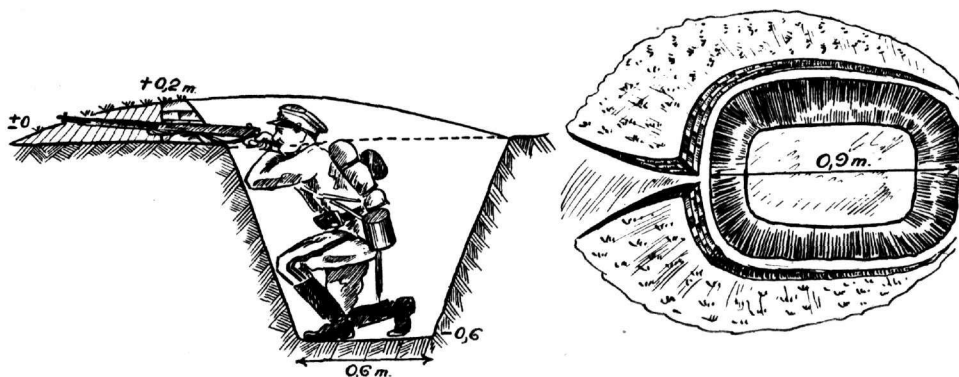
Veel kindlamat varju pakub laskuripesa püstiasendis laskmiseks. Kui kaitsele asumisel ja maastiku organiseerimisel on näha ette kuni esimese kokkupuutumiseni vastasega vähemalt 2—3-tunnine ettevalmistusaeg, siis on otstarbekohane alata otsekohe laskuripesade valmistamisega püsti laskmiseks. Niisuguse pesa läbimõõduks maapinnal on 1—1,1 m ja põhja läbimõõt 60 sm. Pesa sügavus vastavalt laskuri pikkusele. Keskmiselt on see 1,1 m. Muldvalli kõrgus ümberringi on 30 sm.

Kuulipildujate pesad.

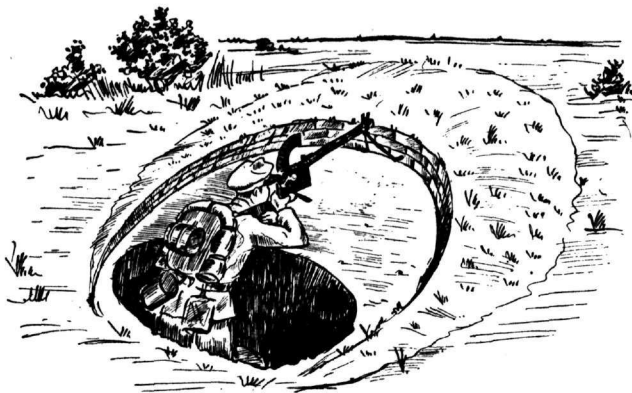
Lahtisel maastikul lamamisasendis paiknev kergekuulipilduja sihtur ühes kuulipildujaga ja selle kõrval asuv sihturi abi moodustavad endast vastase poolt vaadatuna märgi, mille pindala on ümmarguselt 5000 sm². Seesama märk võib paikneda oma ülesande täitmiseks ka nii, et ta moodustab vastase poolt vaadatuna kümme korda vähem nähtava ja väiksema pindalaga märgi. Teiste sõnadega — heal kuulipilduril on võimalusi 10 korda raskendada vastasele kuulipilduja ülesleidmist ja niisama palju kordi vähendada enda tabamise võimalusi. Seepärast peab iga kuulipildur oskama paigutada osavasti kuulipilduja maastikule ja vajadusel valmistada pesa ka kuulipildujale.

Pesade valmistamisel k.-kuulipildujale võib esineda kaheksugune paiknemisviis, s. o. sihtur ja tema abi asuvad kas ühisesse pessa või kumbki omaette pessa. Pesade valmistamisel lamades ja põlvel laskmiseks on parem, et mõlemal oleks omaette asukoht, 2—3 m vahega. Sügavama profiiliga pesade valmistamisel on otstarbekohasem ühise pesa valmistamine. K.-kuulipildujapesa erineb laskuripesast sellega, et siin peab jääma kuulipildujale valli taha ruumi 1,2 m. Seepärast ehitatakse vall laskesuunas sedavõrd süvendist kaugemale. Kui sihtur ja tema abi asuvad ühises pesas, siis on ka see avaram laskuripesast. K.-kuulipildujate pesade valmistusviisid on näidatud jooniseil nr. 4 ja 5.

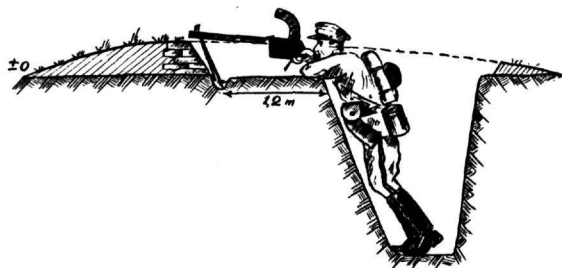
Raskekuulipildujapesa valmistatakse normaalselt ühine 1. ja 2. numbrile (sihturile ja tema abile). R.-klp.-pesa ehitamisel peab eriti pidama silmas kuulipilduja asetamise platvormi. See on koht, kus asub

Joon nr. 2
Laskuripesa põlvel laskmiseks

Joon. nr. 3. Kerge-kuulipildujapesa põlvel laskmiseks

Joon. nr. 4. Kerge-klp. pesa püsti laskmiseks

kuulipilduja. Platvormiks jääb kas maapind või sellest madalamale süvendatud tasane pind, mille pikkus on 1,2 m ja laius 1 m. Lihtsama ehitusega r-klp.-pesa on näidatud joonisel nr. 6.

Sihtur asub pesas kuulipilduja taga ja tema abi kuulipilduja kõrval paremal olevas süvendis.

Kui kaitse organiseerimiseks antud aeg ja lahingu-tegevus võimaldab, siis r-klp.-pesa täiendatakse ja kujundatakse nii, nagu on näidatud joon. nr. 5.

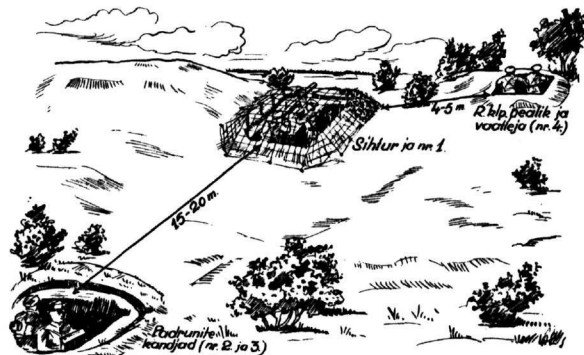

Joon. nr. 5. Raske-kuulipildujapesa püsti laskmiseks

R-klp.-pesad valmistatakse normaalselt suurte labidega, mis veetakse kompanii vooris. Joon. nr. 5 näidatud pesa valmistamine nõuab 2 inimeselt 2—3

tundi aega, kui kuulipilduja platvormiks jäetakse maapind. Tahetakse aga platvormi süvendada ka maapinnast madalamale, siis kulub valmistamiseks umbes 1 tund aega rohkem.

Et r-klp. toimkonda ei hävitataks ühest hästi tabavast vastase suurtükimürsust, on otstarbekohane kogu toimkonna hajutatud paiknemine. Selle juures sihtur ja tema abi asuvad kuulipildujaga ühises pesas, kuulipilduja pealik ja vaateleja mõni meeter eemal ja padrunitega varustajad veidi tagapool, kust on võimalik toimetada laskemoona kuulipilduja juure ja tühje lindikaste saata laadimiseks tahapoole (joon. nr. 6).

Joon. nr. 6. Raske-klp. toimkonna paiknemine kaitseks

Kuulipilduja on võimas relv kaitsja käes, seepärast püüab pealetungija aegsasti avastada nende asukohti, neid hävitada või nende tegevust ajutiselt neutraliseerida. See asjaolu seab kuulipilduja pealikule ja sihturile suured ja vastutusrikkad ülesanded. Nende täitmiseks peavad nad:

- oskama pidevalt vaadelda kuulipilduja tule piirkonnas vastase liikumist, panema tähele ja avastama tema koandumisi ja osavalt ning täpselt sihitud valangutega teda hävitama;
- oskama paljude ja mitmesuguste märkide hulgast valida tähtsaimad ja kaitsjale ohtlikemad ja neid tabava tulega suruma maha;
- paigutama kuulipilduja osavalt kaitsele ja seda niivõrd hästi moondama, et vastane ei avastaks binokliga vaatlusel seda ka lähedasil kaugusil (100—200 m);
- valmistama kuulipilduja pesa selle paremaks paigutamiseks, et kindlustada kuulipilduja pidevust ja mõjuvust;
- kaitsma kuulipildujat tema peale tungiva tanki või tanketi eest;
- kõik toimingud kuulipilduja juures teostama vastasele tähelepanematult, et sellega mitte avastada kuulipilduja asukohta;
- laskmisel olema kokkuhoidlikud laskemoona kulutamises ja hoolitsema selle eest, et kuulipilduja juures oleks alati tarviline laskemoona tagavara;

- kiiresti ja tähelepanematult muutma oma asukohta, kui see on avastatud vastase poolt ja võetud suurtüki- või kuulipildujatule alla.

Varjumine vastase suurtükiväetule eest.

Jalaväele ohtlikemaks vaenlaseks on vastase suurtükiväetuli. Suurtükiväemürsud oma ehituselt ja mõjult on väga mitmesugused. Harilikemaks mürsuks jalaväe tulistamisel on granaat, šrapnell ja keemiline mürsk. Et iga laskur teaks, kuidas kaitsta vastase suurtükiväetule eest, peab tal olema selge ettekujutus nende mürskude tegevusest ja mõjust. Granaat on killunev mürsk, mis lõhkeb puutudes maapinda, maasse tungimisel või ka õhus ja tekitab hävitust lõhkemisel tekkinud kildudega ja fuggass-tegevusega. Kildude mõju elujõule on suurem kui mürsu fuggass-tegevus. Mürsu maasse tungimisel pääsevad killud ainult ülespoole, kuna lõhkemise koha läheduses asuvaid inimesi võib põrutada lõhkeaine gaasidest tekkinud õhusurve.

Šrapnell on õhus lõhkev mürsk, mille kest on täidetud ümmarguste tinakuulidega, arvult 260 ja rohkem. Lõhkedes õhus paiskuvad kuulikesed mürskestast ettepoole ja alla maa-alale, mille laius on 20 m ja sügavus 200—250 m. Šrapnelli kuulikese lennukiirus on küllaldane, et haavata või surmata inimest. Nende läbitungijõud ei ole siiski kuigi suur ja teraskiiver, seljapaun või kokkukeeratud paliturull kaitsevad laskuri pead ja selga šrapnelli kuulide eest. Lamades laskuri tabatav pindala šrapnelli kuulidele on umbes 3000 sm², laskur põlvelasendis laskuripesas pakub umbes 1000 sm² tabatavat pindala ja laskuripesas püsti laskmiseks moodustab laskur šrapnelli kuulidele umbes 500 sm² tabatava pindala. Nende eest täieliseks varjumiseks on tarviline katta laskuripesa pealt kattega, millest šrapnellikuulid ei löö läbi.

Keemiline mürsk on täidetud vedela sõjagaasiga, mis mürsu lõhkemisel paiskub laiali maapinnale ja juuresolevaile inimesile ja esemeile. Kui mürsk on täidetud fosforiga, siis selle lõhkemisel tekib valge suitsupilv, mis segab vaatlust ja tulistamist.

Suurtükiväetule eest varjumiseks on üldiseks vahendiks inimeste ja relvade ning nende asukohtade hoolas moondamine. Peab pidama meeles, et märgid, mida avastavad vastase suurtükiväevaotlejad kaitsepositsioonil, muutuvad ühtlasi tema suurtükiväele märkideks. Kui aga vastane ei suuda teha kindlaks kaitsja üksikute osade ja relvade täpseid asukohti, siis on tema suurtükivägi sunnitud tulistama pindalasi, kus oletatakse kaitsja jõudude asetust, eeldusel, et osa mürske juhuslikult teeb kahju ka kaitsjale. On selge, et niisugune pindalade tulistamine on palju nõrgema hävitusliku mõjuga kui on seda ühte punkti juhitud tuli, kuid nõuab seejuures suuremat laskemoona kulu. Suurtükiväetule mõjuvust vähendavad laskuripesad, kuulipildujapesad, igasugused künkad, vallid, kraavid ja maastiku voldid, mida kasutab kaitsja oma elujõu ja relvade paigutamisel kaitsepositsioonile. Keemiliste mürskudega levitatava sõjagaasi vastu on igal võitlejal esimeseks kaitseabinõuks gaasimask.

Võitlus vastase tankidega.

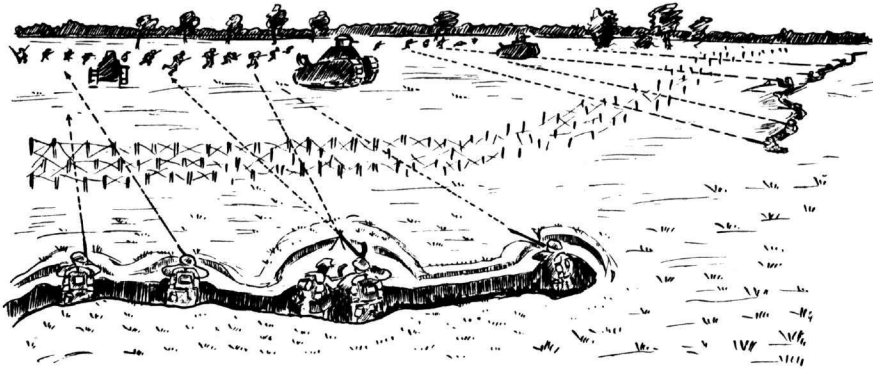
Kallaletungil ja rünnakul kasutab vastane võimalikult tanke ja tankette. Et kaitsja iga laskur võiks nendega võidelda edukalt, peab jällegi tundma nende omadusi ja lahingulisi võimeid. Tank või tankett kujutab endast teraskasti, milles asub kuulipilduja, suurtükk, või mõlemad, ja suurtes tankides on neid isegi mitu, ühes tarvilise meeskonnaga. Terve see kogu on mootori abil liikuv, teedel ja ka maastikul 15—45 km tunnis. Laskmist teostatakse lahinguväljal tankist normaalselt tanki liikumisel, seepärast ei ole liikuva tanki tuli kuigi tabav. Tule parema tabavuse saavutamiseks püüavad tankid tihti ka sihtimise ja laskmise ajaks peatuda, sellega ühtlasi panevad nad ka endid paremini märgiks kaitsja tankitõrje relvadele. Tankid ei ületa kallakuid üle 45°, ei läbi sügavamaid jõgesid ja ojasid kui üks meetri või mille kaldad ja põhi on pehmed ja soised, kuhu tank võib oma raskusega vajuda sisse. Tihe ja jämedatüvine mets ja kannustik on täieliseks takistuseks tankide liikumisele.

Tankid liiguvad kallaletungil normaalselt 75—100-sammuliste vahedega rinnetpidi. Nende lähenemisel eemalt paistab, nagu liiguks üks neist kindlasti sellele pesale, millest laskur neid näeb. Lähenevate tankide ja tankettide korral ei pea laskuripesades ja kaevikuasuvad laskurid mitte milgi tingimusel jooksuma ära, sest tanki eest põgeneda ei jõua niikuinii. Tabamisvõimalused tankist laskmisel jooksvate inimeste pihta on aga suuremad kui maa peal lamavate või laskuripesades asuvate laskurite tulistamisel. Seepärast jäävad jalaväeosad tankide rünnakul oma kohtadele ja asuvad nendega võitlusse. Jalavägi tulistab tanke kas harilike kuulidega, sihtides tanki vaatluspiludele ja relvadele. Soomust läbibistavate kuulide kasutamisel on jalaväe relvade tuli tanki tõrjeks suure mõjuga.

Laskuripesadele ja kaevikuile otse peale tulevate või neist lähedalt mööduvate tankide purustamiseks jalavägi kasutab käsigranaate.

Külmaverelised ja kindla võitlustahtega laskurid võivad käsigranaate üksikult kui ka mitmekaupa kokkõidetult visata lähedalt kaugustelt tanki lülikute ja kere alla. Ainult sel juhtumil, kui tanki ei lähe korda laskuripesal liikumisel panna seisma, peab laskur viimasel silmapilgul selle eest hüppama ära ja end varjama teises kohas. Kui oma kohal end varjata liikumatult, siis halva vaatlusvõimaluse tõttu tankist võib lasta teda endast mööduda mõne meetri kauguselt.

Vastupanupositsiooni eelservast tahapoole ja sügavusse tunginud vastase tankid ei ole enam hädaohtlikud, sest need hävitatakse kaitsja tankitõrje relvade ja suurtükiväe poolt. Seepärast peavad vastupanupositsiooni eelserval olevad jalaväeosad jääma oma kohtadele, hoolimata tankide edasitungist positsiooni sügavusse ja asuma võitlusse tankide järel kallaletungiva ja ründava jalaväega, kes võib okupeerida tankide eest põgenemisel kaitsja poolt mahajäetud maa-ala ja positsioonid.

Joon. nr. 7. Kaitsja jalaväe relvade tuli juhitakse vastase ründavatele jalaväeosadele

Võitlus vastase lennuväega.

Pealetungija lennuväe ülesandeks on:

- teha kindlaks kaitsja kaitseelementide paigutus ja juhatada kätte märgid pealetungijale suurtükiväele;
- rünnata kaitsjat pommidega ja kuulipildujatulega;
- gaasipommidega mürgitada kaitsepositsioon või pritsida alla vedelat sõjagaasi.

Aktiivseks võitluseks vastase lennuväe vastu on jalaväel kuulipildujad ja püssid. Õhukaitse r.-klp. avavad tule vastase lennukitele kuni 1000 m kõrguseni, k.-klp. kuni 500 m ja madalamale laskuvaid lennukite võivad edukalt tulistada ka laskurid. Seejuures peab pidama silmas, et jalaväetuli lennukite tulistamisel oleks juhitud kindlasti ja distsiplineeritult ja ei kujuneks mitte kaootiliseks laskmiseks.

Passiivseks kaitseks vastase lennukite vastu on hoolas moonduimine ja hajutatud kaitseelementide paiknemine maastikule. Koondatud osad kannatavad lennukite rünnakuist pommidega ja kuulipildujatulega suuremaid kaotusi kui hajutatud osad. Lennukeilt visatud mürkgaaside vastu on esimeseks kaitseabinõuks gaasimask. Vedela gaasi pritsimise vastu aitab laskuripesade katmine pealt, mis on ühtlasi kaitseks ka šrapnellikuulide vastu.

Käsigranaatide tarvitamisest kaitsel.

Lähenemisel ja kallaletungil pealetungija kannab kaotusi kaitsja suurtükiväe, kuulipildujate ja püsside tulest. Oma suurtükiväe ja jalaväerelvade tule toetus, suitsukate ja maastiku kasutamine võimaldab vastasele tihti läheneda kaitsja kaevikute ja laskuripesade

ette, kust võib alata rünnakut. Rünnakule ettevalmistuseks kasutab pealetungija kõiki varjumise võimalusi vastupanupositsiooni ees, mis maastik vähegi pakub. Tihti ei ole kõik need kohad tulistatavad kaitsja poolt püssi- ja kuulipildujatulega. Vastase väljalöömiseks niisugustest kohtadest aitavad püssi- ja käsigranaadid. Püssigranaadi-laskjad algavad tegevust pealetungija jalaväeosade jõudmisel 200—250 m kaugusele vastupanupositsiooni eelserva ette ja käsigranaadipildujad siis, kui vastase jalavägi on tõusnud rünnakule ja jõudnud granaadiheite kaugusele (50—60 m).

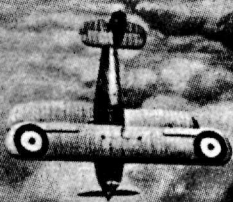
Laskuripesades ja kaevikuis olevad kaitsjad võivad käsigranaatide pildumist jätkata kuni ründaja jõudmiseni 5—10 m kauguseni kaevikuini, sest pesades ja kaevikuis olevad laskurid on ise varjatud oma granaatide kildude eest. Granaatide pildumise ajal peab käima ühtlasi pidev ründaja tulistamine püssidest ja kuulipildujast. Tihti viskuvad ründajad, käsigranaatide eest varjumiseks, ka ise pikali. See pakub aga laskureile häid võimalusi lähedal kaugusel lamavate vastase laskurite tabamiseks. Käsigranaatide kasutamine on eriti tarviline siis, kui vastane ründab suitsukatte all ja üksikuid märke ei ole näha. Ka öiste rünnakute tagasilöömiseks aitab käsigranaatide kasutamine edukalt kaasa.

Vihma ja niiskuse eest varjumine.

Vihm, niiskus ja pori on laskuripesades ja kaevikuis viibijaile väga ebameeldivad. Need kutsuvad esile haigestumisi. Seepärast peab laskuripesa või kaeviku asukoha valikul ja selle valmistamisel pidama silmas veel seda, et sinna sisse ei voolaks vihmavesi ja et kaeviku või pesa põhja ei tekiks pori. Vihmavee ärajuhtimiseks kaevetakse laskuripesa ümber, vastavalt maastiku kallakule, väike kraavike. Kui aga vett koguneb pesa põhja, siis süvendatakse sinna veekogunemise kaevuke ja see kaetakse pealt laudadega. Aegajalt visatakse supikatlakesega kaevusse kogunenud vesi välja. On väga kasulik laskuripesa või kaeviku põhi katta õlgedega, rohuga või okstega. Kaetud ja kuiva põhjaga laskekoht kaitseb laskurit niiskuse ja külmetamise eest ja võimaldab lahingu vaheaegadel mõnusamat puhkust.

O. K.

Kehalisist ja vaimseist nõudeist lennuteenistusse kõlvulisuse suhtes

Nõuded, missugused esitab inimesele lendamine ja lennuki juhtimine, ei ole võrreldavad võimetega teistel spordialadel. Siin pole niivõrd tähtis lihaste absoluutne teguvõime, kuivõrd inimese kehaliste ja vaimsete omaduste tasakaal. Sest vähimgi vääratus lennuki juhtimises manab esile tõsiseid ohte, mis pole saatuslikud üksi lendurile, vaid ka tema hooliks usaldatud inimesile. Seepärast ongi riik õigustatud siin astuma vahele — sidudes pääsu lennuteenistusse terve rea nõudmistega. Lendurilt nõutavaid omadusi võime liigitada kolme gruppi, n. o. kehalised, tundelised ja psüühilised.

Algame esimesest grupist. Kõigepealt on vajaline, et lendur suudaks oma keha üle niivõrd valitseda, et ta ka kõige ebaharilikemais olukorras ja seisundis jääks enda peremeheks. Selleks on suurel määral vaja turnijalist osavust. Turnijale on mitmesugused seisundid ruumis ja nende kiire vahetamine väga kergesti sooritatavad. Ta ei eksi orienteerumises nii kergesti kui vahest mõni teine kehaliselt võimeilt samaväärne või isegi üleolev sportlane. Sõjalendurilt nõutakse seejuures veel suurt painduvust ja elastsust, et ta suudaks end vabalt pöörda ingusse külge, kuigi ta on pidevalt kinnitatud oma istmele. Ta peab nägema iga punkti oma ees ja taga, ülal ja all, et kaitsta end ootamatuste vastu.

Erilise tähtsusega on lendurile hingamiseldite seisukord. Nina õhuteed peavad olema korraliku läbilaske võimega ja vabad paistetustest. Vastasel korral on takistatud õhuvahetus ninasõõrmetekaudu, mis võib kutsuda esile ägedad peavalud. Kopsud peavad omama suure laienemis- ja rikkaliku mahutusvõime, sest õhk suurteil kõrgustel on hõre ja hapnikuvaene. Seal suudab täita keha tarvidust hapniku järele vajalisel määral vaid täiesti terve kops.

Sugugi vähema tähtsusega pole südame ja vereringvoolu seisukord. Teatavasti nõuab juba piiratudki keheline tegevus kõrgeis hapnikuvaeseis õhukihtides tugevaid pingutusi — keharakukeste puuduliku hapnikuvastuse tõttu. Seepärast tuleb seal kehalisi lügutusi piirata miinimumini. Kui selle vastu

eksitakse, võib järgneda äkiline minestus, mis seni on olnud paljude õpetlaste hukkamispõhjuseks kõrguslendudel.

Niigi puudulikku hapnikutagavara aitavad rakud veel vähendada oma „seesmise hingamisega“. Selle tulemusena ei saa rakk enam tööprotsessis tekkivat piimhapet muuta glükogeeniks, mida vajab lihas oma tööks. Mida enam keha on võimeline tõkestama seda happe sündi, seda väärtuslikumaks tuleb hinnata tema vastupidavusvõimet suurteil kõrgustel. Seejuures ei tohi unustada, et pärast pingutatavat katsset ainetevahetuse normaalolukord ei tule kohe tagasi, vaid keha jääb veel teatavaks ajaks „hapnikupuudusse“, mis avaldub aga alles siis — ja nimelt kiires võimekaotuses — kui kehalt nõutakse uusi pingutusi. Selle varitseva hädaohu pärast peab lenduri süda ja kopsud olema parimas seisukorras. Alkohol aitab võimeid tunduvalt kahandada.

Südame puuduliku töövõimega ei tule vahetada ära südame tegevuse närvlikkust. Noorte inimeste juures on see sagedane nähtus ja sellest kõneldakse kui ehtsast südamehaigusest, üldiselt on see aga täiesti ebaõige. See nähtus ilmneb just treeningolukorras. Tõeliselt pole see aga midagi muud kui südame ettevalmistus suurenenud koormatusele. Kiire pulss ja sellega kaasaskäiv intensiivne südame tegevus kutsub esile terve rea närvlikkuse tundeid. Üldiselt kuulubki hingeliselt ärritatavale inimesile ärritatav süda. Paheks ei saa seda siiski veel lugeda, sest liig palju flegmat ei tohi lenduril ka olla.

Otsustava tähtsusega lennuki juhtimisel on meelteorganide täieline teguvõime, eriti just silmade töö. Juba see asjaolu, et linnud on arenenud peamiselt silmloomadeks, annab märkimisväärse tõenduse nägemisvõime tähtsusest lennul. Silmad on lindudel valitsevaks meeleorganiks. Mitte vähema tähtsusega pole ka laimatu nägemisvõime lendurile — ja nimelt kummagi silmaga, selleks et stereoskoobiline nägemisakt võiks täiel määral kerkida esile. Sel teel toimetatakse maapinna kaugust määramist. Maapinna kaugust lennuki maandumisel võib tunda maapeal

asuvate esemete — rohukörte, maapinna lohkude jne. — vaatluse teel, mis pole suure kiiruse juures sugugi lihtne ülesanne. Ühe silmaga vaatlemisel on kau- guse määramine väga ebakindel, kuna siis tuleb teo- tuda vaid nähtavate esemete näilisele suurusele.

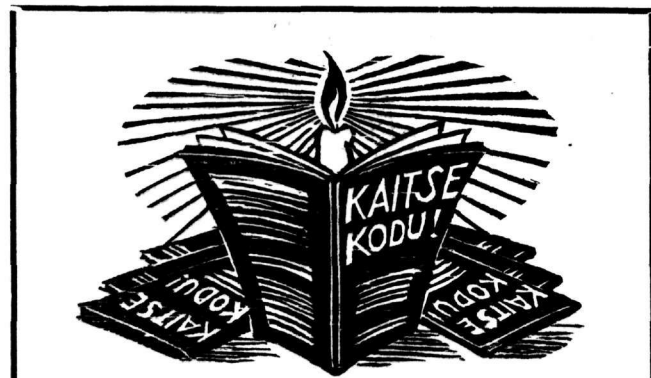
Silmade vähemaid puudusi saab kergesti kõrval- dada prillide abil. Kuid võib juhtuda, et prillid puru- nevad, muutuvad uduseks või õliseks, seepärast peab nägemisvõime prillidetagi olema vähemalt $\frac{5}{7}$. Tingi- mata tarviline on hea nägemisvõime veel hämarikus või öösi.

Nõuded kuulmisvõime kohta ei ulatu üldi- sist kõlvulisuse raamidest kaugemale. Seevastu tuleb aga pöördä erilist tähelepanu keskkõr- vadele. Keskkõrva õõs kujutab endast õhku sisalda- vat kapslit, mis Eustachio tõe kaudu on ühenduses ni- naga. Lõualuude lihased algavad tõe seinte ääres ja avavad ta kontraktsiooni korral. On aga ninaru- mis ja tões paistetusi (katarr), siis ei suuda muskli- tõmme igakord avada käiku. See võib kutsuda lennul üsna ebameeldivaid takistusi esile. Juba 50-m tõus annab end tunda kõrvades. Trummikile on veidi kum- mitatud, ilmuvad ebameeldivad surutistunded ja kuul- misvõime langeb. Surutisest võib kergesti vabaneda haiguste või neelamiste läbi. Teatud määrani igat- ahes pressib ülesurutise all keskkõrvas asuv õhk en- dale tee läbi tõe.

Maandumisel on see teisiti, siis surub kasvav at- mosfäärne õhurõhumine tõe seinad üksteise vastu. Kui käik nüüd ei tööta, siis ei saa survet kuidagi tasa- kaalustada. Mida kauemini oodatakse, seda raskemaks läheb asi. Paistetuste korral ei õnnestu see paljudel kordadel üldse. Säärase ventiilmehhanismi põh- jal võivad suurtest kõrgustest laskudes tekkida ägedad valud; igal juhul mängib siin ka harjumus tähtsat osa.

Tasakaaluorgaani tähtsuse üle lähevad arvamised lahku. Üks on aga kindel, et nimetamis- väärt tähtsust ruumis orienteerumisel sel orgaanil ei ole. Seda asendab täieliselt nägemisvõime. Viimase väljalülitamisel, näit. lennul udus või pilvedes, on len- nuki kindel juhtimine ja kursihoid eriliste tehniliste abivahenditeta niisama kui võimatu.

Tasakaaluorgaanis tuleb teha vahet poolring- kanaalide süsteemi ja otoliitide vahel.

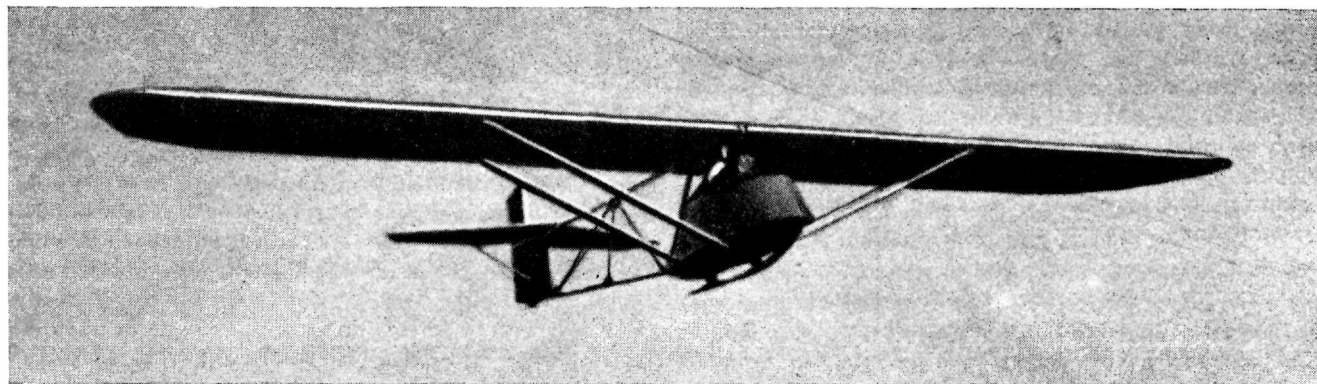

*Kas Teie olete juba tellinud
meie ajakirja käesoleva
aasta II pooleks?*

*Kui mitte — siis tehke seda
kohe.*

Harilikult armastatakse siduda poolringkanaalikeste ülesandeid pöörlemisliigutuste äratundmisega. Iga- tahes reageerib see elund keha pöördeile. Sellest ei tule aga veel järeldada, et selles reageerimises peitub selle elundi õige füsioloogiline mõte. Asja põhjali- kult võttes on pöorete äratundmine elusolendile kõrva- liseks asjaks — aitab juba kondikava asetuse äratund- misest. Tähendatud elundi õige mõte peitub õieti sel- les, et ta kui silma-abiaparaat peab hoolitsema selle eest, et keha- ja peapöördeil iga võimaliku telje ümber silma fiksiirjoon jääks teatud piirides konstant- seks, mil on nägemistoimingu suhtes absoluutne tähtsus.

Hoopis teine ülesanne on otoliitidel. Nad koosne- vad inimesel kahest, lindudel kolmest, kristallplaadike- sest, mis on asetatud tundlikele närvikarvakestele. Neil on vastuvaidlematult teatud suhe keha abso-

Purilennukil

Murtud tiivad

luutse seisu äratundmisega ruumis. Edasi kujutavad nad endist nagu mingit tagavara-vahendit, mis peab valvama lihaste pingutuste järele. Veel tähtsam on selle elundi reageerimine liigutustele, õigemini liigutuste muudatustele, s. t. kallutamistele ja takistustele. Sellaseil momentidel peab ju otoliitide surve olema erisugune, mis võib närvide kaudu kutsuda esile vastavaid reaktsioone. Lindudel on see elund eriti hästi arenenud ja peaks olema lendamisel suurima tähtsusega. Lendava linnu juures ei toimu loomulikult tiibade ja saba seisude muudatus — õhuvoolu pareerimiseks — muidugi mitte teadlikult, vaid reflektorselt. Kallutused ja takistused seavad aga üles suurimaid nõudeid, ja nende äratundmiseks tuleb looduses kõne alla vaevalt mõni teine organ peale otoliitide süsteemi.

Inimese juures on äärmiselt peenetundliku liikumise äratundmine püstloodis telje ümber (langemistunne, liftiliikumine) tekitatud otoliitide läbi. See on kõigepealt purilendurile äärmiselt tähtis. Ta peab suutma endale alati anda aru, kas teda haaranud õhukiht viib teda üles või alla. Tema kõlvulisus purilenduriks oleneb esmajoonel tema otoliitide süsteemi peenetundlikkusest.

Teisest küljest on nimelt otoliitide süsteem vastutav mere- ja õhuhäiguse esilekerkimise eest. Seejuures ei tohi aga unustada harjumuse tõsisasja. Kes on sooritanud suuremaid merereise, on kindlasti pannud tähele, et reisi ajal jääb enam inimesi merehaigeks kui lõpul. Keha harjub niivõrd laeva kõikumisi-

sega, et maale astudes ka see tundub kõikumavat. On palju vilunud meremehi, kes iga reisi ajal ikka ja jälle jäävad merehaigeks.

Kahtlemata on inimesi, kes jäävad erilisel kergesti merehaigeks ega kohane kunagi merega. Lennuteenistusse on säärased inimesed kõlbmatud.

Veel suuremal määral ületavad hariliku kõlvulisuse piiri need nõuded, mis lendamine esitab inimese vaimseile omadusile.

Kehalisi puudusi saab olude kohaselt vastavate abiparaatidega tasandada, vaimseid mitte. Esimesi saab objektiivselt määrata kindlaks, teisi mitte kunagi. Vaimsed puudused ilmnevad alles siis, kui on juba liig hilja. Seepärast peab siis ka laskma vaid säärased inimesi lennuteenistusse, kes on näiliselt enam kohanenud ka vaimseiks koormatusiks. Vastase korral maksab see palju inimelusid ja masinaid.

Siin on punkt, kus on kaaluv sõna arstil. Vastavalt sellele on ka arsti ülesanne raske ja vastutusrikas. Psühhotehniliste instituutide unistus — anda inimesest suure hulga aparaatide kaasabil tõetruu psüühiline pilt ei õnnestu nii kergesti, sest inimhing pole mingi masinaseadeldis, mida saab enda tahtmise järgi panna liikuma. Siin astub arst nagu kunstnik oma õigustesse, kes, toetatuna elupraktikast, loomulikult andest ja teadmistest hingeelu haiglastest nähtustest oskab luua endale pildi otsustamise all oleva inimese psüühilisest seisukorrast

Loomulikult pole vaimsed nõuded ühesugused teenides spordi-, reisi- või sõjalennukeil. Spordilendur on tegelikult vastutav vaid enda isiku eest. Reisisilendurist sõltub teatud arvu tema hooleks usaldatud inimeste elu. Sõjalenduri käes on tuleviku-sõjas kaalukam osa riigikaitstes. Kui pidada meele, et isegi suurriikides lennukite ja lendurite arv ulatub vaid mõnesse tuhandesse, siis ilmneb selgesti kuivõrd tähtis on, et riigid komplekteeriks oma lennukite meeskonnad absoluutselt kõlvuliste inimestega. Kui maailmasõjas leidis lendureid, kelle võitute arv ületas enam kui kümnekordselt nende kaotuste arvu, siis näitab see kuivõrd tähtsad peale lennukite arvu on veel nende juhtide võimed ja omadused. Ja need, head lendurit iseloomustavad jooned, pole kehalised, vaid kõigepealt vaimsed omadused.

Missugused on siis need psüühilised omadused, mis on lendurile eriti hädavajalised? — Sellele küsimusele pole sugugi kerge vastata, sest iseloomuomadused pole kuidagi defineeritavad, vaid nad esinevad tuhandeis üksikvormides. Võhik kujutab lendurit kõigepealt hoolimatu, muretu tormajana, kes võimeilt on vastav hakkajale sportlasele. Ei ole midagi ebaõigemamat kui see väide. Lendur vajab sama tungivalt rahulikku meelt, endavalitsemist ja vastutusvõimet, nagu tubli laevakaptengi. Mõlemate iseloomus mängib suurt osa: üleolev rahulikkus, külmaverelisus, enesekindlus, ko-

Käesoleva aasta oktoobrikuus möödub

10 aastal

millal „**KAITSE KODU!**“ alustas oma ilmumist. Selle tähtpäeva äramärkjana antakse välja oktoobri keskpaiku KK! erinumber erakorralise sisuga.

Ärimehed ja föösturid! Rutake aegsasti kuulustuste andmisega nimetatud erinumbrisse, sest kuulutamine „Kaitse Kodu!s“ on tema kvalifitseeritud sisu ja suure leviku tõttu kasulik ja tasuv.

husetruudus kõrvuti kiire otsustamisvõimega ja jõulise — kuid mitte hulljulge — ründamisinnuga, toetatuna ohvrimeelsusest ja vaimustustundest.

Maailmasõjast, kus lendureile seati üles teravad vaimsed nõuded, on küllalt näiteid, kus muidu täisväärtuslikud mehed osutusid lennuteenistusse kõlbmatuiks. Kergemeelseil inimesil, kes armastavad mängida ohuga ja kes lennuväljal võivad olla hiilgavaiks tähtedeks, puudub lahinguolukorras sageli ohvrimeelsus, et oma nahaga riskides sõpru aidata hädast välja ja jääda meheks hea või halva lõpuni. Kuid nii sõprade elu kui ka võitluse tulemused sõltuvad üsna sageli just ohvrimeelsusest.

Spordi- ja reisilendurite kohta pole

see maksev samal määral. Kuid lõpuks on ka nende juures samad iseloomujooned, nagu julgus, suur rahulikkus ja kiire otsustamisvõime, kõrgesti hinnatavad. Muidugi on siin palju, mida ei saa kindlalt piiritella, ja võib-olla on eksituski rajada sellele otsust inimese lennukõlvulisuse kohta. Fakt on aga see, et inimese iseloomu psüühiliselt äramääramine on ja jääb küllaltki tähtsaks teguriks isikute väljavalimisel lennuteenistusse. Ja arst, kelle kohuseks on valvata kaaskodanike tervisliku seisukorra järele, teeks hästi, kui ta lennuteenistuse suhtes kingiks enam tähelepanu psüühilisele küljele, sest just sellest küljest tingivad puudused kõige sagedamini lennuõnnetusi.

H. N.

Võsu rand

Muistendid või eksootilised merereisid jutustavad kummalisist saarist. Muinasmaad asuvad meil aga tihti ligemal kui aimame. Ei kuski lõuna-okeanis troopika ürgsuses, vaid Läänemere jahedais voogudes Eesti enese territooriumis asub pisike „asumaa“ — võõrapärane saar, mis oma ürgse looduse ja olude ning kultuuri omapärasuse tõttu tundub omasuguse muinasmaana. See on rootsi sugu rahvast asustatud Ruhnu, kohalikus keeles Runö, saar. Kui mõtleme ulgumeres kerkivale pisikesele saarele — valge luite-ranna, ürgpedakalaane, kivilise põllu- ja heinamaaga, saarele, kus ainus omalaadi tihe küla nagu väike linn koondab endasse kogu saare elanikkonna — eranditult rahvariides isesuguste traditsioonidega saarerahva, vilunud hülgekütid-merimehed, keda valitseb otsegu kuberner kuski asumaal ainus ametitega koormatud riigivõimu esindaja, kes maailmakärest saavad harva elumärke — siis vahest tõuseb silma ette mingi aine Ruhnu liialdamata omapärasusest.

Kui uurida kaardilt Ruhnu geograafilisi andmeid, siis leiame kaugel Riia lahes üksiku saarekese, mandrist umbes 65 km ja Saaremaa rannast 55 km eemal. Saareke on pikk vahest 6,5 km, poole kitsam, umbes tosina-ruutkilomeetrilise pindalaga. Kuressaarest on saar veelgi kaugem, tunde tuleb lõigata avamere voo-ge enne kui külastajale hakkab sinama Ruhnu rand. Tavaliselt saare läänekaldal küla all jäävad laevad peatuma, parem sadamakoht ja vana paadisild asetseb aga saare idarannas, ost-rannas — siinsete merimeeste keeles.

Idarand on ilusaimaid kohti saarel. See on kõrge valge lüterand, mille liiv on peen ja puhas nagu püül, parem kui üheski Eesti supelrannas. Kõrged vanad pedakad palistavad stiilselt kõrgendikku, mis järk-järgult tõuseb looduslikust plaazist. Edasi laiub peaaegu üle saare okaspuulaas, mis kohati kannab ürgmetsa laadi: mõned hiiglamännid on kuni meetrilise läbilõikega, metsaalune on läbipääsmatult täis mahalangenud puid ning risu.

Liivakingulises metsas tõuseb 38 meetri kõrgune kungas Haubiarre, sel sirgub Ruhnu silm — majakas. 60 m ulatub punane rauast torn üle merepinna ja paistab oma hõõguva tulega kuni 27 km kaugele me-

rele — laevurite hoiatav sõrm ning tulelek kõrves. Majakas on ka Ruhnu valitsuslik residents.

Saare madalas lääneosas asub küla, mille põllud ja karjamaad küünivad mereni. Kogu Ruhnu elanikkond, umbes 30 talu, asub siin tihedas hunnikus nagu omapärasel linnas. Need on umbes 9 vakamaa põl-lumaaga majapidamised, suurimal talul on 30 vaka-maad põldu. Siinse kombe järgi haritakse põldu ühiselt ja mereäärne karjamaa on ühine. Ei ole haruldus karjamaal näha jalutamas hobusekarja — kuni paarikümne loomani.

Küla mahutab saare rahva, arvult umbes 300 hinge. Ruhnlased on rootsi sugu, ajalooliste arva-miste järgi asustanud saare kes-teab kas viikingite itta tungivate sõjasõitude ajast või ka vanasti Saa-remaal ja Hiitul asunud rootslasist. Ühe katku järele olevat siinsed noormehed endale Saaremaalt naisi toonud.

Administratiivselt kuulub Ruhnu saar Saaremaa alla iseseisva vallana. Riigivõimu esindab Ruhnu konstaabel, kes on ühtlasi posti-, piirivalve-, tolli-punkti, meresideme, majaka- ja metsaülemaks, peale selle veel valla abikirjutajaks, ühe sõnaga — kuberne-riks oma saarel. Konstaabel asub majaka juures, kus on valitsuslik keskus. Siin teenivad kaitsevääga Ruhnu noormehed meresidemes, õpetajaiks on vahete-vahel Tallinna kaitsevägejõud.

Teistest asutustest on olemas rootsikeelne algkool, nagu on ruhnlasist ka vallavanem ja sekretär. Saare rahvas on omaette protestantlik kogudus, kirikuga ja kohaliku õpetajaga. Arst, apteek ja säärased asjad puuduvad saarel. Sellest ka õudsed epideemiad, mis taoti puhkevad.

Kes esimest korda astub Ruhnu külla, saab töö- poolest üllatava elamuse. On, nagu oleks astunud paarsada aastat tagasi minevikku.

Raskete pilliroogkatustega majad lõimitavad tihe- das hunnikus. Katused tõmbuvad keskelt küliku nagu kaamelid — suitsaukude tõttu seinas, sest korstnaid pole. Lõpmatu aedade ja väravate rägastik ja suu- red kõrged puud ümber majade. Peale peatänava pole siin õigeid tänavaid ega teid, üle aedade ja läbi õuede pääseb ühe maja juurest teise juure. See on koht,

Rahvariides Ruhnu naised

Rahvariides Ruhnu poisid

kus on raskem käia ja kergem eksida kui Pariisis, nagu naljatatakse.

Õu on täis igasugust koli, otsegu muuseum. Asjadest näib võõrale suur osa olevat imelik ja tundmatu. Majaseinas mustavad suitsuköögi augud. Suitsuköök on igas majas, suur, tuleasemega, mille kohal ripuvad pajad kongu otsas, ja täis igasuguseid tarbeasju. Hülgenahad ja suitsetatud hülgeliha ripuvad lae all. See ruum meenutab meie vana rehetuba. Nägusam on elutuba. Seegi on võõrastilne. Erilised usulised või merepildid seintel, nurgas kõrge-kõrge ja lai voodi. Voodi kohal ripub laest alla köis, muidu ei saavat end pöördä selle pehmes sülestikus. Voodil enesel on pähits palju kõrgem ja sängi juures asub redel, mille varal ronitakse voodisse. Kui küsida, miks see on nii, vastatakse: kirpude kaitseks. Siiski see kaitse vist väga palju ei tähenda, sest võõras on Ruhnul igal sammul kirpudega hädas. Olevat tehtud kindlaks, et isegi heinamaal leidub siin kirpe.

Omapäraseima pildi pakuvad Ruhnu inimesed. Lähed külateed ja äkki tuleb sulle vastu peenelt rietatud nukk — rahvariides naine. Mehed, naised ja lapsed — kõik kannavad rahvariideid. Meeste riietus on lihtsam. Helehall paks kampsun, mille peale käib pikatriibuline vestitaoline riiet, kurgumi kinni nõõbitud, ja samuti helehall villane vammus, mille reväärid ja taskud on kanditud musta karniisiga. Kaelas pruunikirja rätik, jalas pastlad, ka hülgenahast. Rasket villast riietust võib näha ka kuumal suveajal.

Naiste riietus on peen, selle graatsiline nukulisus paelub ikka ja jälle võõra vaatleja pilku. Plissee-seelik on küll takune või linane, kuid igavene plissee, sest igal ööl köidetakse undruk kimpu. Seelikuga kantakse heledat laiade käistega bluusi, mille peale käib tume triibuline pihik. Kaunistuseks on tumekirju rätik õlgadel. Omapäraseim ese Ruhnu naise riietuses on tanu. See on pitsiline ja kõrge, lapsemütsi taoline. Tanu peal käib räät, ometi selle kaunistusi varjamata, õlgadel, nagu tähendatud, on teine räät. Mõned vanad rätid on siidist, olevat mälestusesemeina säilitatud sadu aastaid ja edasi pärandatud. Pikad, nagu puhvitud jakikäised kitsa taljega ja laia undrukuga annavad mulje nagu mingist rokokoo-aegsest riietusest, kõrge kroontanu meenutab kuningannat, kui kauget on liginemas Ruhnu naine. Paari-kolme-aastane

tütarlaps on rietatud nagu eitki. Eriti tore on Ruhnu naiste vadeririietus. Vaderimüts on kõrge nagu torukübar.

Ruhnu naised on oma kujult haprad, kaunis pikad, heleda nahavärviga. Nägu on piklik, nina sirge, laup kõrgevõitu. Silmad on hallid või pruunid, juuksed blondid või šataänid. Kaht tüüpi võib selles suhtes panna tähele. Näojumi on õrn, kahvatu, jooned peened. Ruhnu naiste kogu liikumist iseloomustab mingi tagasihoidlik graatsia, otsegu roidumus. Elavust, tulesädet vähemalt võõra silm siin ei märka.

Ruhnu mehed on väga pikad. Nagu naistelgi, on neil piklik peakuju, sügavad silmad, hele nahavärv. Ruhnu mehed on imestustäratavalt osavad merimehed. Küllap nad on siis ka tugevad ning sitked. Nende välimus alati aga küll ei sisenda seda muljet. Kipub jääma kogu Ruhnu pere kohta degenereeruva rahva mulje, ja see ongi tõenäoline, sest liiga suur on saarerahva sugulus.

Rahvas kõneleb siin rootsi murrakut, pehmet, siiski mõningate teravate häälikutega. Peaaegu kõik mehed kõnelevad aga vabalt veel eesti ja saksa keelt, mõned koguni veel soome ja vene keelt, mida nad on merereisidel õppinud. Oma esinemises on see rahvas lihtne, kohtlane, heasüdamlik. Toredalt flegmaatilised on Ruhnu taadid. Lähed mööda külatänavat ja tere-tad mõnd vära-val rinnutatavat taati. „Teere, teere..“ vastatakse madalalt ning sõbralikult. Siis tüki aja tagant: „No kust te tulete?“ Kui kuulatakse, et näiteks Tartust, venitatakse jälle: „Aaa... või Tartust... no mis te siis käite?“ jne. Need inimesed on suured lapsed.

Visalt peab Ruhnu kinni esiisadelt päritud kombeist, paneb vastu uuendusile. Omapäraseina, pentsikuinagi näivad võõrale nood kombed, kuid võõrast kergesti neisse ei pühendatagi. Noorte paarimineku näiteks otsustavat terve kogukond. Vali olevat kombeline elu. Jutustatakse, et kord sündinud kellelgi väljaspool abielu laps. Sel puhul pandud süüdlased paati, antud kaasa küll leivapäts, aga ei aeru ega purje, ja saadetud merele. Erilised, osalt ebausklid, kombed on valitsenud eriti vanemal ajal ühenduses hülgeküttimisega.

Ruhnu rahvatants

Hülgepüük ühes kalapüügiga on põllutöö kõrval ruhnlaste peatööala. Hüljeste kütmine on sügavasti juurdunud selle erakliku saarerahva ellu, on iga Ruhnu mehe erikirg.

Hüljest, seda pelglikku-põgusat veelooma, püütakse talvel kui ka kevadeti ja sügiseti. Püügi peahooajaks on südatalv, millal meri on jääs. Püssiga, harpuuniga, jääproovimise keksiga, kiikriga, kompassiga, väljaõpetatud koeraga lahkutakse siis paari-kolmelistes salkades merel ja põigeldakse see mitme miili kauguselt ümber saare läbi. Hüljes on asumis harilikult jää-lõhedel või jääkuhjade varjus. Ettevaatlikult liginetakse, lastakse ja saadetakse harpuun haavatule kehha. Kevadine püük sünnib jää lõpmise ajal paatidega, kestab tihti nädalaid merel. Paat on püüdjaile dlu- ja öökorteriks. Jää puhul veetakse teda jääd mööda järele. Saak oleneb õnnest, üks mees võib lasta talve jooksul paar looma või ka mitukümmend. Vanasti olevat saak olnud rikkalikum, kuigi Eesti valitsuse ajal moodustatud kaitseliidu üksuse kaudu on ruhnlased saanud kasutada korralikud püssid. Kitsas ja odav olevat ka turg hülgenahkadele ja -rasvale.

Nagu kõigil pool meie läänesaaryl, nii on ka Ruhnus peamure põllutöös jäetud naistele. Algelise harimisviisi ja liivase pinna tõttu pole sellest suurt sissetulekut. Haletsemisväärne, peaaegu tundmatu näib teinekord mõni põld. Või, mida juhtub ostma eksportvõiga hellitatud ekskursant, nõrgub ojadena vett. See saar on majapidamine, millele riik maksab juure. Saar toidab vaevu end ja maksudest ei piisa administratiivkuludeks.

Nagu omaette riik elab Ruhnu, vaevalt tunneb ta end olevat seotud Eesti riikliku eluga. Ajalehti siin ei loeta, kui siin leidubki midagi loetavat, siis on see rootsikeelne. Postiühendus Kuressaarega sünnib suvel kaks korda kuus. Talvel lahutab jää ja ajujää saare muust maailmast. Nii on võinud juhtuda tuttav lugu, et Vene keiser Aleksander III-le, kes oktoobris 1894. a. suri, paluti kirikus pikka iga veel järgmise aasta mais.

Huvituseta ei ole ränduril sõlmida tutvusi mõningate Ruhnu tüüpidega, näiteks vastse postipaadi omaniku merikaru Vagerlundiga. See mees on arenenum teistest küla meestest ja seepärast ka nendelt kadestatud. Ta on omamoodi sangar, ehtne viiking. Tema talitada on Ruhnu post, kaks korda kuus käib ta, kui meri lubab, Ruhnu ja Kuressaare vahet. Talvel, kui meri on kohati külmanud ja kohati lahti, teeb ta seda paadiga, mida veab jääkohtadel enese järel. Paadil on jalasetaoline põhi, kuid ta on siiski võrdlemisi raske. Merimees jutustab, et talvel, kui külm kange, külmab leib purikaks. Ta närib seda siis, teise käega vedades paati, kuni leivast jääb pihku ümargune kera ja huuled on verised. Siis jää sisse kirvega auk, sealt saab juua. See mees meenutab elavalt Jack Londoni „Loitvat Koitu“.

Ruhnu vana ja uus kirik

Ruhnu „kullasepp“ Schönberg, vaikne ja taas välismaailma mõjusid rohkem vastu võtnud noormees, meisterdab hõbesõlgi merirahva motiividel. Neid pakub ta igale rändurile, paar krooni tükk. Ta unistuseks on omandada paadile mootor. Kullasepa isa Elias on ehtne rahvariides Ruhnu taat, intelligentne vana viuldaja, vanim Ruhnu pulmamängija.

Aadlisugu esindab saarel rootsi maalikunstnik pr. Kuhlberg. Kunstnikul on küla serval nägus maja, seal ta elab ning maalib oma huvitavaid saaremotiividega maalinguid.

Ruhnu kultuurmärkidest on huvitav vana protestantlik puukirik. See on õieti muuseum, ta kõrval tõuseb nägus uus praegune kirikuhoone. Vana kirik on madal ehitus, seest hall ning pime. Lihtsad pingid on meeste poolel kõrgemad kui naiste poolel. Huvitavad ja head on rootsi kunstniku Kamike graafilised pildid seintel Ruhnu motiividel. Seintel ripuvad veel vanade purjekate mudelid. Võib näha vanu kolmeharulisi küünlaid, mis koduselt on valmistatud rasvast. Mõned esemed on väga vanad, altaritekk põlvneb aastast 1863. Altaril lebab kolletanud rootsikeelne vana piibel, õpetajakambris leidub igasuguseid vanu dokumente, kirju ja pilte.

Muinsuslik kirik. Aastal 1644 on ehitatud kirikule eeskoda ja aastal 1851 uus torn. Seegi on nüüd varisemas.

Uus kirik on püstitatud aastal 1812. See on seest kõrge, valge ja stiilne. Tähelepannevad on maaling Jeesusest Ketsemani aias ja altari ligiduses Jeesust ristil kujutav kivikuju. Rootsi laulukoor, kes käis Tallinnas viimasel laulupeol, on annetanud kogudusele piibli.

Moodne tsivilisatsioon murrab sisse. Selle eest pole kaitstud kaugeimigi metsmeeste džungel. Ruhnu tuleb iga päevaga meile lähemale. Muutumatuks jäävad siiski üksiku saare karmid loodusetingimused, mis endi järgi kohandavad oma rahva.

Ado Säürits.

Lehekülgi vanatalude rajamise ajastust

1.

Korva maid läbistas rahutu ja pulbitsev Vereoja, mis algab sügavais Võrumaa metsades ja nime on pärinud maad laastanud sõdadest ja siin Poola riigi ja piiskopi vahel löödud veriseist lahinguist. Kaua ei puutunud siia inimese käsi, sada ja mitu talve tuiskas üle metsa ja mitu suvepäikest kõrvetas puulatvu. Ka siis, kui inimese röögatuse kauguses töötas juba talupoeg, oli siin vaid kardetav metsapadrik, kus puujuurteil luusisid soed ja emakaru mängis poegadega. Eelmise sajandi alul, kui jõe taha tuli inimene ja suvine tuuleiil kandis kiskjate ninna kütise vingu, põgenes karu sügavamale laande ja soed taganesid. Möödus aastaid, üle jõe ehitati sild ja inimene võitis ka vasaku kalda lohu, kuna mets mäenõlvakul jäi puutumata, kuni kirves haaras ka sinna. Nii oli olukord suvel aastal 1839, kui maade ja metsade omanik von Wulfius pärast oma isa surma Korva Madiselt võttis ära ta sõmersavimaad jõe parempoolsel kaldal ja liitis need Lentsi karjamõisaga.

See oli raske löök Madisele. Kui ta mõisnikult küsis, mis hakkab ta peale maata, naeris noor Wulfius.

„Küsi sellelt,“ osutas ta lossi jahitoal rippuvale isa pildile. „Rahvas räägib, et ta oli paljas mustlasepoiss, kuid ehitas selle lossi ja mõisa. Ka mina ehitam ja ka sina pead ehitama. Arvad, et see polegi maa, kust ma metsa maha võtsin? Tee kütist ja su vili kasvab nagu müür. Sel aastal võid külvata veel vanale maale.“

Kevadel, niipea kui lumi kadus, kandis tuul kõditavat kütise vingu üle metsa ja põldude. Oli juulikuu, päike käis juba madalamalt, kuid vaevalt veerand maad oli valmis. Mis aitas see, et viis tugevat meest juurides kände ja vedades neid suitsevaisse hunnikuisse ei saanud sõba silmale. Tänaegi nad olid raiesmikul, niipea kui taevaviir valgenes. Päike tõusis kesklõunasse, pildudes kiiri otse vastu kuumendavat maad, mille kohal õhk virvendas nagu läbipaistev allikavesi. Kütisesuits tõusis püsti õhku, segunes palavusega sinakaks, lämmata-vaks udutiseks. Kotkas tõusis metsa kohale ja liugles tiibu liigutamata taas jahutavasse varju. Ühtki pilvest ei seisnud taevast.

Mehed töötasid särgiväel, nende vasena helendavad näod ja turjad nõretasid higist. Juurides põlise kuuse kändu nende sooned paisusid pingutusest nõõrideks. Kasepuupoom suruti kändu juure alla, tüvejupp pandi kõiide, ja taas pingutasid mehed ja hobune, kuid känd ei annud järele, istudes maa sees nagu purihammast lõualuus.

„Mis järele ei anna, seda tuleb raiuda,“ lausus teise tare Joonap, lai ja tööst küüru vajunud viiekümneaastane talumees, äiates linase särgivarrukaga üle higist nõretava kuivetanud näo.

„See pole mees, kes läheb kirvega kändu kallale. Puhkame ja uuesti,“ salvas Madis vihaselt vahele.

Ta poeg Jaan, jassakas, pihast lai ja tugev poisijurakas, toetus kändu otsa, kuna sulane Otto ja teise tare noorperemees Peeter istusid maha. Kuid ei nad saanud palju hinge tõmmata.

„Üles poisid!“ karjus Madis. „Ta ju elav saatan ise. Annad mahti, siis juurib enda veel sügavamale. Hoplaa!“

Madis katsus rääkida lõbusalt ja naljatavalt, kuid see oli tal raske. Tihti rändas ta pilk töövahel alla orgu ja sealt kõrgele äkk-kaldale üle jõe, kuhu jäid ta sõmersavimaad, kust ta sel aastal vilja korjas viimist korda. Ta kiristas hambaid, kuid aimas oma võimetust selle võimu ees, mis surus teda ikka sügavamale laande, ja mis ta isa Reinugi ajas ära. Korge pervelt, mida see pidas mitmendat põlve. Nüüd, kus Rein oli Korvasse matnud kogu oma elujõu, ta andis oma elutöö üle pojale ja ainsaks mureks ta vanaduspäevil jäi vaid mesilaste kasvatamine ja soetamine. Inimesed kutsusid teda Mehitsehärraks, sest juba ammu ta ei teinud enam tegemist taluga, seda enam aga ta poeg Madis. Madis kasvas taluga ühte nagu känd, mida ta praegu juuris, kuid nüüd suruti ka tema selle suure võimu poolt teisele poole vett hellamata maale. Kui ta sellele mõtles, paisusid ta sooned meelegahtadel, kuid vasena punetav talupojaturri kandis kõiike.

„Hoplaa!“ talutas Madis karvast ruunanässu tagasi ja kinnitas kõiit. „Nüüd ta ei pääse, tulgu kas või maaga ühes.“

Mehed tõusid laisalt ja vedelalt, asudes süngelt koh-tadele. Poom ragises, meeste pingutusest tursunud nägudes rääkis viha, köis sõi puud, kuid känd tõusis, juured katkesid paukudes ja tükk maad lohises ta ruu-na järele.

„Tpruu!“ peatas Madis hobuse. See jäi seisma nagu surnu, kõrvad norus ja moki rippumas vastu pa-lavusest õhetavat maad.

Mehed istusid.

„Ei mina seda vaeva välja kannata,“ lausus teise tare Joonap roidunult. Lähem tühjale maale.“

Vaikus.

„Sina lähed tühjale maale,“ osatas Madis. „Kas sealgi on parem?“

„Sinna saab ikka... Siin tapa ja nälgi... Juba praegu vili otsas, mis sa lõikuseni teed?“

„Eks võta minu käest... Mulgi pole seda palju, aga eks Jumal anna jatku... Ära mõisasse küll laena-ma mine.“

Joonap ei vastanud. Vaikides tõusid mehed ja asu-sid tööle. Vimmas ja vaikides töötasid nad õhtuni, millal neid hallpäine Rein tuli kutsuma. Tuli teine metsa poolt, valged juuksed õhtuehas helendamas. Hüü-dis töötajale Jumalat.

„Käisin kosaleid vaatamas,“ rääkis ta vanadusest nõdral häälel. „Karu on hakanud käima kaerapõllus. Just nagu mitu hobust on sees olnud kogu öö. Täitsa karu jäljed. Võtaksin püssi, valvaksin teda, aga ei jõua enam. Silmanägemine on nõrk.“

Mehed ei vastanud.

„Kas läheme kõik õhtule?“ küsis Rein tasa ja ra-hulikult.

„Aeg ju oleks,“ arvas Madis ja liigutas ruuna.

Neli tööst kurnatud tugevat meest ja vaevatud ho-bune liikusid allamäge. Õhtune tuulepuhang jahutas nende kõrbenud nägusid ja jõe kohal liuglesid esimesed uduviirud.

Ainult veripunane loojenemise puna helkis veel Vahtseroosa metsa tagant, kui mehed jõudsid alla orgu. Väraval pööris Jaan hobusega Nurmeotsa koplisse ja Joonapi poeg Peeter sulasega sammusid teise tare rehe alla. Joonap ulatas Madisele käge, ja pelglikult kõrvale vaadates lausus ainult ühe sõna:

„Hommikuni.“

Madis pidas teise tare peremehe rakus kätt viivu oma suures rusikas, kuid laskis selle lahti sõnagi vas-tamata. Ta teadis, et Joonap oli rikkast ja laialdasest soost ja et ta nüüd hirmsasti kannatas oma vaesuse all. Tal oli leivast puudus, kuid Madis ei julgenud sellest rääkida. Kuid ta vaatas Joonapile haletsedes järele, kuni see kadus oma talu õue. Siis tõstis Madis laia karvase rinna nagu raskuse all ja astus aeglaselt re-he tare poole. Ta naine Tiina sammus üle õue veepaar käge otsas ja undruk vöö vahel, nii et porised jalad paist-sid üle põlvede.

„Tiina,“ lausus Madis nagu möödaminnes, „eks sa anna teise tare Joonapile peotäis kesvajahu. Meil seda ju aitab lõikuseni.“

Tiina pani veepaari maha ja vaatas mehele pooleldi imestades, pooleldi heitunult, pruunide silmade tigidalt

vilkudes, kuid nähes Madist kaugenevat, tõstis veepaari taas käge otsa.

„Alati see sandisöötmine,“ lausus ta sosinal oma-ette. „Oleks endalgi midagi.“

Nagu nõelatult pööris Madis ümber, sest ta kuul-mine oli terav nagu hirvel.

„Ta ju samasugune peremees nagu minagi. Ega ta ilma taha.“

„Kas mina keelan? Sööda või tervet valda, kuni ise kärvad või mõisasse lähed santima.“

„Vait!“

Hämaras rehetas asuti vaikides lauda. Tiina lõ-petas toimetused ja kandis meeste ette lahja rooga. Ta oli tugev neljakümne-aastane naine, laia ja vaaruva kõnnakuga, kibras näoga ja vaevatud ilmega. Linane pihtsärgi avaus piiras ta soonelist kaela. Ta tugevate lõualuudega nägu oli peaaegu kaotanud naiselikud joo-ned ja ainult valujoon kitsa suu ümber andis ta näole pisutki naiselikku mahedust. Mitte sõnakestki ei lausu-nud ta enam mehele. Vaikus oli nii rusuv, et see ei jäänud tähele panemata koplilt tulevale Jaanile.

„Mis siin on?“ küsis jässakas poiss, kelle kasvu oli pidurdanud varajane töö ja vaev.

„Eks sa küsi temalt, osutas Tiina Madisele. „Käseb teistele anda jahu, eneselgi hing niidiga kaelas.“

„Ära siis anna ja sellega lõpp! salvas Madis ja jäi tigidalt omaette.

Nagu needus hõljus maja kohal. Tööst kurnatud inimesed vaikisid kangekaelselt ja kaua, vaikisid tui-malt ja üksluiselt, vaikisid väsinud loomadena.

See oli vana Rein, kes nad lepitatas. Ta kobistas enda Madisele lähemale ja pani väsinud pehme käge poja rusikale.

„Tiinal on õigus, Madis,“ korjas ta sõnu nagu ko-bades. „Ta on perenaine ja talle on talu perega niisama lähedal nagu sulle põld. Ta peab muretsema pe-rele söögi, ja kas on ta süüdi, kui ta kardab silmapilku, millal midagi pole anda?“

Ta tõstis hõbehalli pea Tiina poole ja lausus:

„Eks sa anna sellele, kel ei ole, ja sa ei näe kunagi päeva, millal jahu su astjas on otsas. Jumal õnnistab heldeid. Libisejat ju ei lükata. Kui mina siia tuln, see on oma kuuskümmend suve tagasi, oli ta isa veel tubli peremees. Nüüd aga hooned lagunevad, ja ega ta kaua enam vastu pea. Ta sugu oli suur ja lai, nüüd on jäänud ainult poeg ja pojapoeg. Needki hävivad. Ei ole ilus, kui sa neid ei aita, Tiina.“

Tiina südames liigahtus kaastunne.

„Ega ma ju keela, ainult et meil praegu raske töö ja jahunatuke lõpupoole,“ andis ta järele.

„Ei see natuke kedagi toida,“ rahustas Rein. „Meil on mett. Karu lõhkus mitut ja mitut kosalit ja pedajat, kuid on veel palju, kust võtta. Ja mõrd ei ole ju ühelgi hommikul tühi. See on ju tõsi, et kala ja mesi pole mehe toit, aga eks lõikuseni seisa hing ikka sees.“

Nii lepitatas neid Rein alati. Ta polnud küll enam peremees, kuid ometi oli ta sõna maksev rehe all ja põllul. Teda kuulati, sest ta ots polnud kaugel. Ta

õpetas kõiki rahulikule meelele ja alandusele. Nüüd ta asus lauda, pani käed hariliku kombe järgi kokku ja algas sügava tasase häälega söögipalvet:

„Kõik silmad lootvad sinu peale, Issand, ning sina annad neile nende sööki omal ajal. Sina avad oma rohke käe ja teed söönuks kõik, kes elab hää meelega. Au olgu Jumalale, Isale ja Pojale ning Pühale Vaimule. Aamen!“

Ta tõstis käed laua kohale ja pühitses toitu. Karaskile ta tegi ristiosutise, murdis esimese tüki peremehele, siis perenaisele ja pojale ja viimse tüki võttis enesele, millega söömine võis alata.

2.

Rein tundis oma lõpu lähenemist. Juba viis suve nägi ta lокkavat viljapõldu metsa asemel ja nüüd ta lamas rehe all kõigist mahajäetuna, nagu avatud ukse poole, kus läbi rehealuse hõredate palkide paistis valgusekuma ja kuuldus varblaste siristamist. Ta kuivas aeglaselt nagu puu varjus, ta elu kadus kehast tilgakaupa nagu nõrisesed, ta teades, et ta ei näe enam järgmist talve, ta usaldas hinge Jumalale, vallatud suurest rahust ja sosistades palveid, mis talle meele jäänud kirikuraamatu kolletunud lehekülgedelt. Rehetuba oli pime. Ta ise tahtis seda, käskides sulgeda kõik pajaaugud, sest nii oli tal parem ja hubasem kuulata iseennast ja väljast sissetungivaid suvehäälitusi.

Mida ta mõtles? Vahetevahel oli ta valmis sajatama Jumalat, sest ta ei mõistnud seda ülekohut, mida nägi, kuid surmas ta tahtis olla alandlik ega nurisenud. Kuid kas suudab inimene mõista Issanda teid? See oli suur leppimine enne maiest otsa.

Sestsaadik kui ta lamas voodis, ta ei puutunud teistele palju ette. Ainult vahetevahel tuli Tiina, kohendas ta küljealust ja söötis talle puukausist rooga, mida Rein maitsis ainult lusikaotsaga. Täna oli ta aga jäetud hoopis unarusse. Isegi süüa ei toodud talle. Niipalju kui suutis vastu võtta ta aeglaselt tuhmuv teadvus, köeti täna sauna ja naised käisid ringi surmõtsiste ja salalike nägudega. Isegi vana kupunaist silmas ta üle läve mööda lohistuvat. Vanamehe silmi tuli elu, kui ta nägi seda lombakat eite kepi najal mööda komberdavast. Ta teadis, et ta pojanaine oli maha saamas, ja palus talle südames kerget sünnitust.

Pikk vari langes üle lävepaku rehetare auklikule, ebatasasele savipõrandale. See oli Madis, kes tuli parajasti põllult. Mees võttis räästa alt vikati, istus lävepakule ja hakkas proovima eelseisvaks heinaajaks varte tugevust.

„Mati!“ hüüdis Rein tasa, katsudes end õlgedel ajada püsti.

Madis pööris aeglaselt pea, astus siis üle lävepaku, vikat turjapidi ühes käes, teises haamer.

„Tee pajaauk lahti,“ palus Rein, kui poeg seisis otsustamata ta voodi kohal.

Madis upitus üle voodi ja lükkas eest laia laua, mis kattis rehetoa seinavaust. Kimp õhtusi kiiri

purskus sisse, läbistades laia vööna jaheda hämaruse ja pudenedes surija kahvatule, kuivetanud näole.

„Ma hakkan nüüd minema, poiss, lausus Rein peaaegu hääleta, kobades käega õhus.

Poiss, nüüd parajasti viiekümneüheksa-aastane, seisis tükk aega juhmilt, kuni ta mõistis, et tegemist on surijaga, ja ulatas oma laia rakus käe vanamehele. Nüüd äkki tundis Madis lapselikku jõuetust ja ta istus isa voodi äärele, hoides ikka veel kätt, millest elu minut-minutilt lahkus.

„Tule lähemale, mul on raske rääkida, lausus Rein sõnu vaevaliselt välja hingates. „Liiguvad kuulduused, et talusid saab päriseks osta. Ära anna enam Korvat käest. Nõlvakul kasvab vili hästi. Rabasoo otsa, sinna tõmba kraavid sisse, seal kasvab lina. Ära anna ka teist poolt kellegi teise kätte. Need talud kuuluvad ühte, nagu neid Jumal on loonud. Nende piiriks on Vereoja ja mets.“

Ta ei saanud enam rääkida ja poja pihku unustatud käsi tõmbus. Nagu hirm haaras Madise ja ta kumardas isa kohale.

„Ons sul valus?“ küsis ta tasa.

Rein katsus naeratada.

„Kuusekolgas on vanad kosolid... neist pole enam asja... võid maha võtta... too ka teised majale lähemale, rääkis ta hoopis teist juttu, kuid jäi poolel sõnal peatuma ja ta keha läbistas nagu kerge külma värin.

Nüüd ei suvatsenud Madis enam istuda. Ta hüppas püsti, komistas kuidagi üle lävepaku ja jooksis õue.

„Tiina, Tiina, hüüdis ta, nii et mets ja jõgi rök-
kasid. „Tule ruttu, Rein hakkab surema.“

Ta jooksis tagasi rehetuppa. Lai valgusepoogen
langes endiselt läbi pajaaugu Reinu vanadusest kui-
vetanud näole, kuid ta silmist oli kadunud seegi elu-
raasuke, mis alles minuti eest neis helkis, nagu sil-
made kaudu olekski hing lipanud Jumala rüppe, kuhu
vana nii ihaldas. Madis astus ta juure ja vajutas ta
silmad kinni.

„Suri teine ka parajasti heinaajaks, vaeseke,“
lausus Madis kohalerutanud Tiinale.

„Peab ta ruttu matma, muidu läheb pahaks,“
lausus Tiina, pühkides rätinurgaga silmaveert.

„Või siin midagi pahaks minna,“ arvas Madis.
„On teine kokku kuivanud nagu teivas.“

„Vanaduse surm, mis seal imelikku,“ arvas Tiina
haletsedes. „Üheksakümmend seitse aastat...“

Samal ajal vaevles saunas noor sünnitaja. Juba
kolm tundi, kui hakkasid käima sünnituskrambid,
kuid mahasaamine ei tulnud, hoolimata avitaja eide
posimistest ja kunstidest. Küll pritsis ta saunaseinu
ristimisveega, küll kutsus appi Jeesust Mariat, kuid
lõppu polnud näha.

Naine lamas põrgupalavuses, nõretades higist ja
valust. Mitu korda ta puistas puhtad õled külje alt
põrandale, kust neid naised korjasid üles ja tõstsid
uuesti nõgiseile lavalaudadele. Väikesest aknast, til-
lukesest nagu rotimulk, pääsis vaevlevale nurganaisele
vaid ihmjat valgust. Kuigi uks hoiti kinni, et hoida
sauna jahtumast, sellegi pärast sipsutati kerisele va-
hetevahel vett, mis tõsis sisiseva auruna lae alla,
kust tilkus õhku ahmiva ja piinleva nurganaise
näole.

Noorik oli juba mitu korda meelemärkuseta, kuid
ärkas hirmsates valudes, mis muljusid ta niudeid. Al-
les mitme tunni järele tuli lunastav silmapilk.

Samal ajal, kui mõnikümmend sammu eemal rehe-
toas kustus vana Reinu eluküünal, piuksus võidurõõm-
sa kupueide kätel jõetu inimmaimuke. Rein oleks või-
nud veel näha neljandat põlve, kuid väeti inimmai-
muke tõmbas kogu tähelepanu endale ja Reinu ots
möödus tähele panemata ja vaikselt.

Veel midagi jäi Reinule nägemata. See, et juba
järgmise aasta vooriga Joonap sõitis Siberisse ja
Madis sai rendile ka teise poole. Nii teostus vana
Mehitsehärra surisõna. Korva piiriks oli nüüd ühelt
poolt Vereoja ja teiselt poolt mets, kust nii visad olid
hävima soed ja karud.

Tartu

suurnäitus

peetakse

30. aug. – 2. sept. 1935. a.

lõplikult väljaehitatud
uuel, moodsal näitusväljal.

Eesti Põllumeeste Selts, Tartus

Näituse 31.

Tel. 1-01.

RUTAKE

ÜLESANDMISEGA.